

ارائه:

مسلم حقی

دکترای روابط بین الملل

PhD in International
Relations (IRs)

دوره مدیریت بحران سیاسی

Politics Crisis Management Course

ویژه کارمندان و کارکنان استانداری اردبیل ، ۱۴۰۴

ساعت ۱۰-۱۲

سه شنبه ، ۱۵ مهر ماه ۱۴۰۴

لینک شرکت در وبینار:

<http://skyroom.online/.....>

آموزش نیروی انسانی ،
تحقیق و پژوهش

اللَّهُمَّ أَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ وَآكِرْمَنِي بِنُورِ الْفَهْمِ
اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَانْشُرْ عَلَيْنَا خَزَائِنَ عُلُومِكَ
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

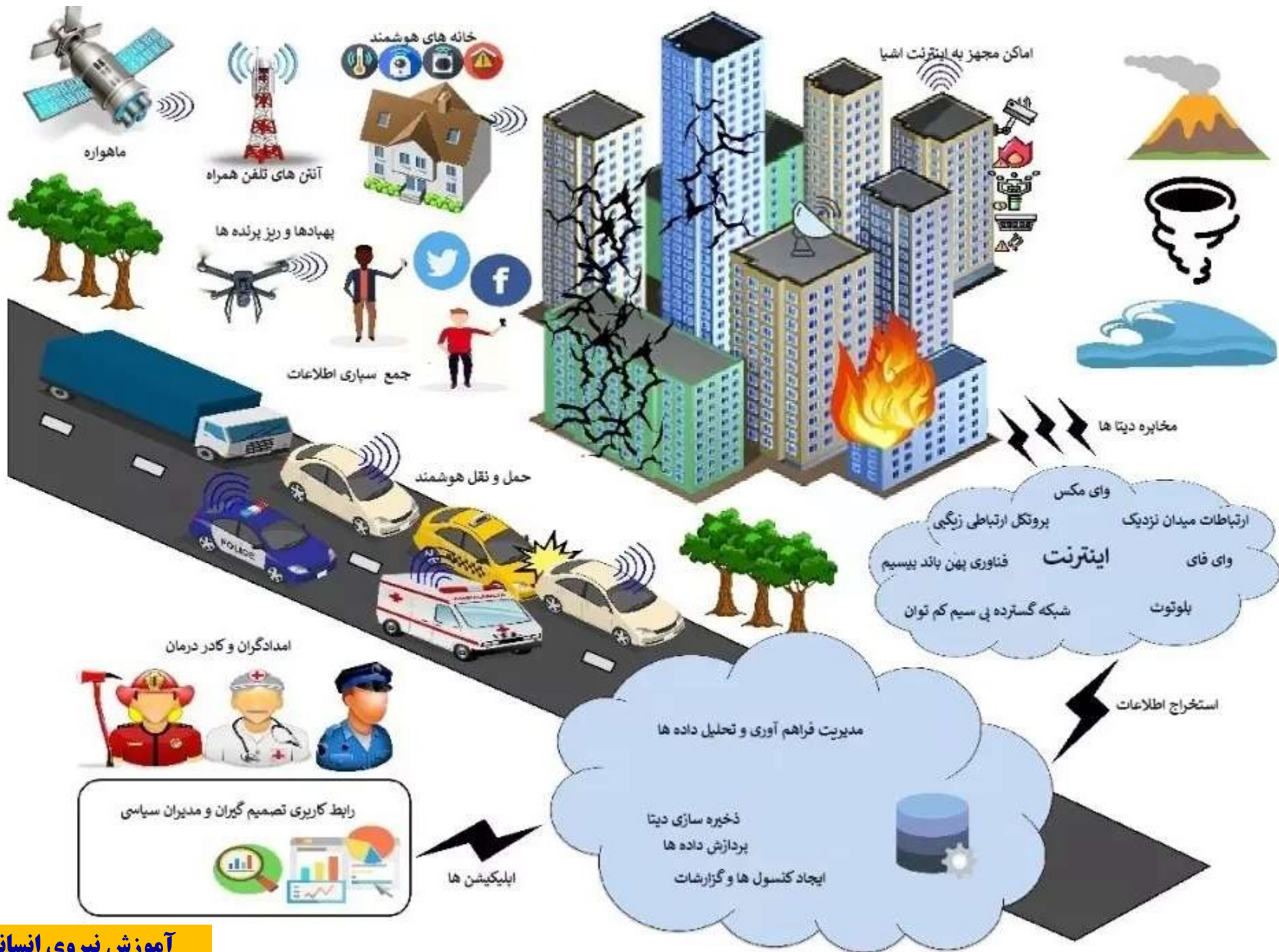
خدایا مرا بیرون آور از تاریکی های وهم، و به نور فهم کرامی ام بدار، خدایا درهای رحمت را به روی ما بگشا،
و خزانه های علومت را بر ما باز کن به مهربانی ات ای مهربان ترین مهربانان.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

**آموزش نیروی انسانی
تحقیق و پژوهش**

دوره مدیریت بحران سیاسی به مباحثی همچون:

- ❑ شناسایی انواع بحران‌های سیاسی،
 - ❑ مراحل شکل‌گیری و اتمام بحران،
 - ❑ الگوهای مدیریت بحران،
 - ❑ بحران‌های سیاسی و بین‌المللی،
 - ❑ روش‌های تحلیل و ارزیابی بحران، و
 - ❑ پیش‌بینی آینده بحران‌ها
- می‌پردازد.

این دوره‌ها معمولاً شامل آموزش‌های عملی و تئوری در زمینه:

- شناسایی و تحلیل بحران‌ها،
 - مدیریت اطلاعات و ارتباطات، و همچنین
 - روش‌های مقابله با بحران
- هستند.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

اندیشکده انگلیسی: منشأ بحران خاورمیانه سیاسی و اقتصادی است.

تهران - ایرنا - پایگاه تحلیلی 'دولتمردان نوین' (نیو استیتسمن) انگلیس روز سه شنبه در تحلیلی ریشه بحران خاورمیانه را نه اختلافات مذهبی و فرقه ای، بلکه سیاسی و اقتصادی ارزیابی کرد.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

حاج فیدل
@haj_komell

بحران در خاورمیانه برای حفظ امنیت اسرائیل، سیاست کلی آمریکاست
دموکرات و جمهوری خواه فقط در روش اجرای این سیاست تفاوت دارند
ترامپ به وسیله ارتش، بایدن با #داعش
دموکرات ها برای حفظ ژست حقوق بشری، از بازوهای غیر رسمی برای تنش و بحران در منطقه استفاده می کنند

استراتژی صحیح مدیریت بحران همه گره‌های کلاف را باز می‌کند.

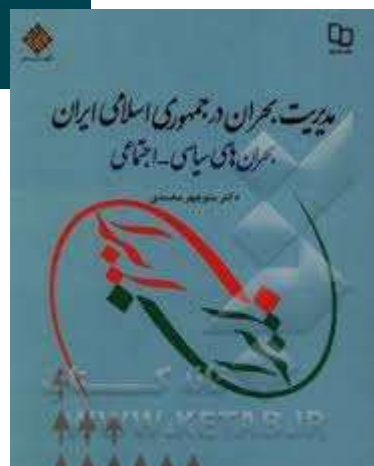
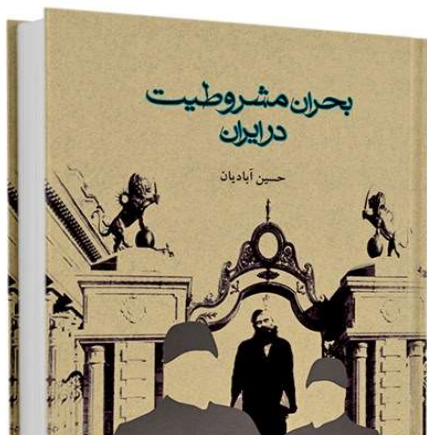

بن محمد زبیری، رسانه‌های ایران

ایران و آمریکا

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

جنگ و نبرد کریدورها

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی ، تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

Competing transport corridors

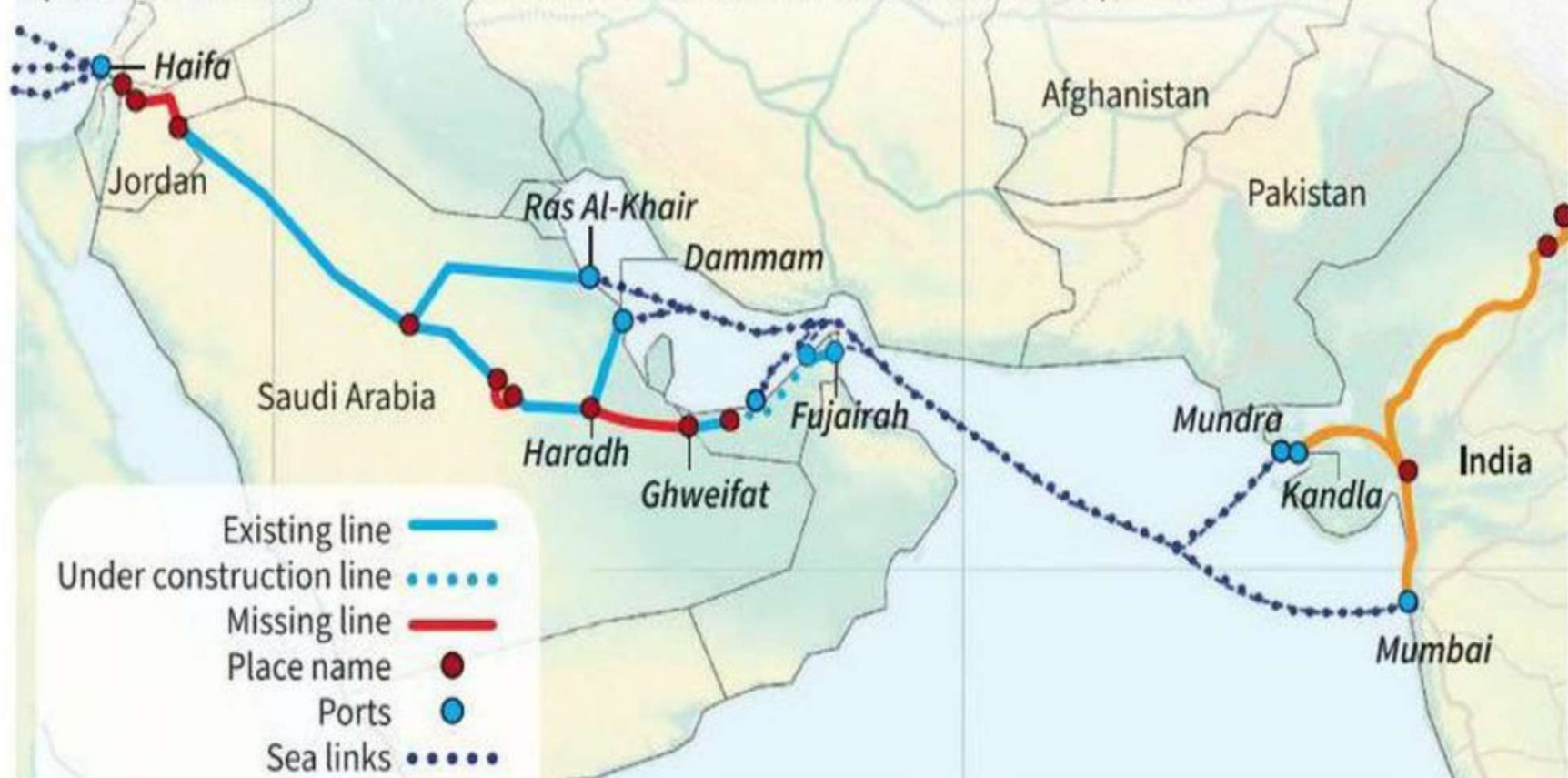
آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

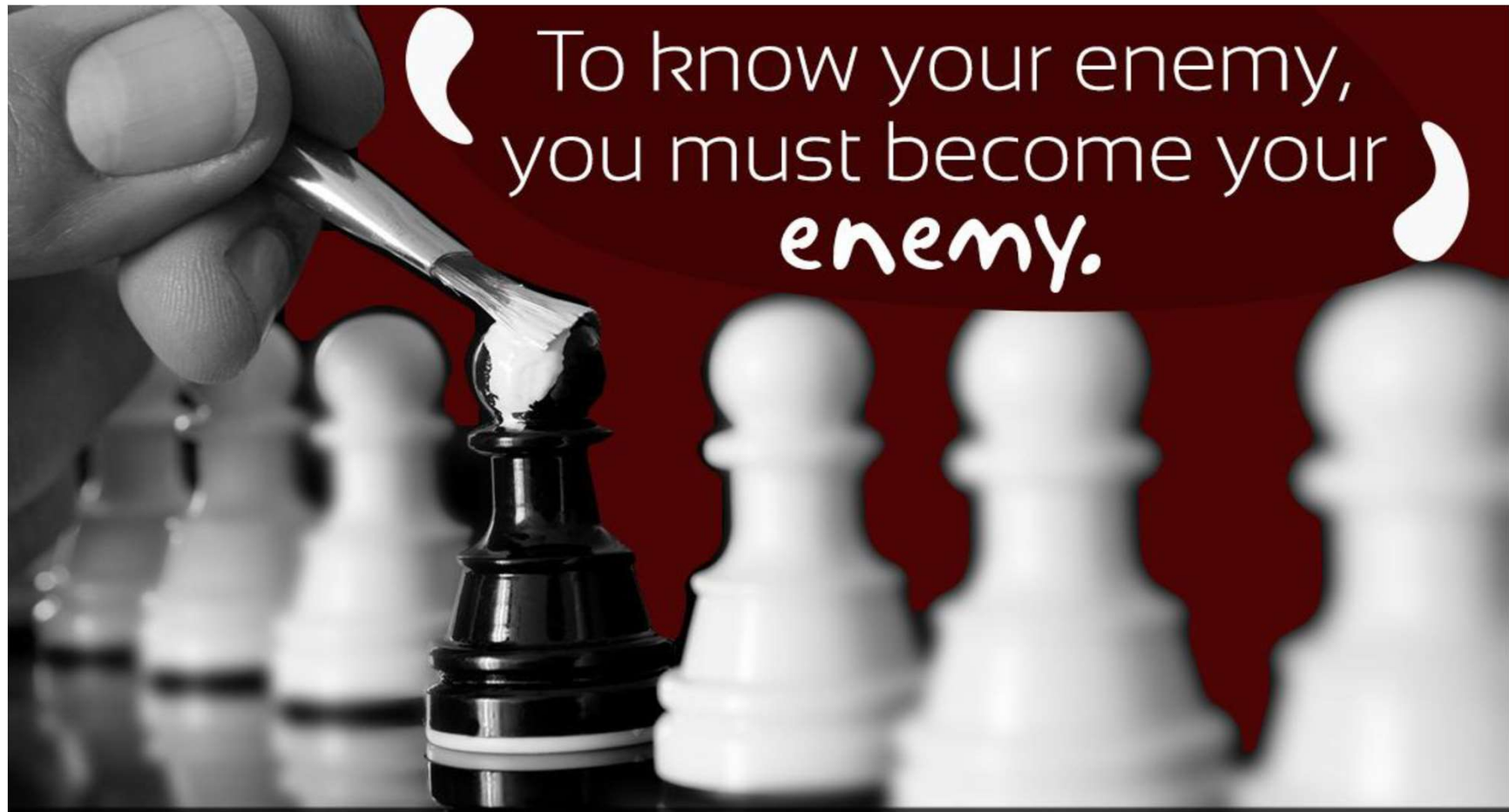
Corridor trajectory

The map shows the multiple routes being considered for the India-Middle East-EU Corridor. Indian ports on the west coast of India could be connected to five shortlisted ports in West Asia

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

—**'The Art of War'** by Sun Tzu.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

جنگ ایران و اسرائیل از دریچه نبرد کریدورها

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

● پیوستار/زنجیره (Continuum) روابط میان کشورها و گروه های داخلی یک کشور، پنج ریخت دارد:

۱) همکاری Cooperation؛

۲) رقابت Competition؛

۳) تنش Tension؛

۴) تعارض Conflict؛

۵) بحران Crisis؛

یک) همکاری (بسیار مثبت)؛

دو) رقابت (مثبت)؛

سه) تنش (پایان مثبت / آغاز منفی)؛

چهار) تعارض (منفی)؛

پنج) بحران (بسیار منفی).

□ هر کدام از پنج حالت و وضعیت در زنجیره روابط میان کشورها و گروه های داخلی یک کشور، جداگانه، دارای طیف هستند؛ و همکاری، رقابت، تنش، تعارض و بحران، خود به تنهایی اندازه و کیفیت های چندگانه دارند.

□ جمهوری اسلامی ایران، با پانزده کشور همسایه است:

آذربایجان، ارمنستان، افغانستان، امارات متحده عربی، بحرین، پاکستان، ترکمنستان، ترکیه، روسیه، عراق، عربستان سعودی، عمان، قزاقستان، قطر، کویت.

▪ وضعیت و حالت روابط جمهوری اسلامی با کشورهای پانزده گانه همسایه چنین است:

یک) آذربایجان (تعارض)؛

دو) ارمنستان (همکاری)؛

سه) افغانستان (تنش)؛

چهار) امارات متحده عربی (رقابت)؛

پنج) بحرین (تنش)؛

شش) پاکستان (رقابت)؛

هفت) ترکیه (تنش)؛

هشت) ترکمنستان (رقابت)؛

نه) روسیه (رقابت)؛

ده) عراق (تنش)؛

یازده) عربستان سعودی (تنش)؛

دوازده) عمان (همکاری)؛

سیزده) قزاقستان (همکاری)؛

چهارده) قطر (رقابت)؛

پانزده) کویت (همکاری).

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

● برآمدِ اکنونِ روابطِ جمهوری اسلامی با همسایگان چنین است:

الف) بحران (۰)؛

ب) تعارض (۱)؛

پ) تنش (۵)؛

ت) رقابت (۵)؛

ث) همکاری (۴).

● برآمدِ آیندهِ نزدیکِ روابطِ جمهوری اسلامی، با همسایگان، چنین است:

۱) «همکاری» (کویت، قزاقستان، عمان و ارمنستان)، به «رقابت» نزدیک نیست.

۲) «رقابت» (روسیه و پاکستان) به «تنش» نزدیک است؛ و «رقابت» (قطر، ترکمنستان و امارات متحده عربی) به «تنش» نزدیک نیست.

۳) «تنش» (عربستان سعودی، عراق، ترکیه و افغانستان) به «تعارض» نزدیک است؛ و «تنش» (بحرین) به «تعارض» نزدیک نیست.

۴) «تعارض» (آذربایجان) به «بحران» نزدیک است.

نگاهی به تضادها، بن‌بست‌ها و بحران‌های ایران در چهار دهه گذشته

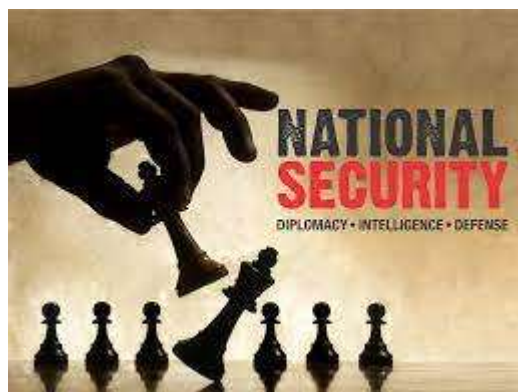
آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

هر کشوری همانند موجود زنده همواره با چالش ها و بحران های امنیتی روبروست.

از آنجا که کشور به عنوان واحد سیاسی، از سرزمین، جمعیت و حکومت تشکیل می شود، به نسبت این ویژگی ها دارای چالش ها و بحران های متعددی است.

ایران یک واحد سیاسی در نقشه جغرافیای سیاسی جهان بوده، به دلیل موقعیت ارتباطی و سایر قابلیت ها و محدودیت های سرزمینی همواره در طول تاریخ در معرض تهدیدات با منشأ درونی و بیرونی (پیرامون) بوده است. کما اینکه تمام حکومتها در طول تاریخ این سرزمین با این چالش ها و بحرانها درگیر بوده اند. به طوری که داریوش هخامنشی در کتیبه اش، آرزوهای خود را برای ایران چنین مطرح می کند: (به این کشور نیاید: نه دروغ، نه خشکسالی و نه حمله دشمن).

از سویی طبق آمار، ایرانیان حدود دو هزار و پانصد سال تاریخ خود، در (فیروزی، محرمعلی، "ایران و تهدیدات ناشی از موقعیت جغرافیایی آن"، مجله آموزش جغرافیا، شماره ۷۴، بهار ۱۳۸۵، ص ۵۴) مجموع ۴۴۴ تجربه جنگ داشته اند – به طور متوسط هر ۵/۵ سال یک جنگ – حتی اکنون (حافظنیا، محمدرضا، جغرافیای سیاسی ایران، چاپ اول، سمت تهران، ۱۳۸۱، ص ۳۱)

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

محتوای دوره مدیریت بحران سیاسی:

• آشنایی با انواع بحران‌های سیاسی:

این بخش شامل بررسی انواع بحران‌ها از جمله بحران‌های داخلی، بین‌المللی، امنیتی، و اقتصادی است.

• • مراحل شکل‌گیری و اتمام بحران:

در این قسمت، مراحل مختلف شکل‌گیری بحران، از جمله علل و عوامل مؤثر، بررسی می‌شود. همچنین، روش‌های مدیریت بحران در مراحل مختلف و پس از پایان بحران نیز مورد بحث قرار می‌گیرد.

• • الگوهای مدیریت بحران:

این بخش به بررسی الگوها و مدل‌های مختلف مدیریت بحران در سطح ملی و بین‌المللی می‌پردازد.

• • بحران‌های سیاسی و بین‌المللی:

این مبحث به بررسی بحران‌های سیاسی و بین‌المللی مهم در تاریخ و تحلیل علل و عوامل آنها اختصاص دارد.

• • روش‌های تحلیل و ارزیابی بحران:

این بخش شامل آموزش روش‌های مختلف تحلیل و ارزیابی بحران‌ها، از جمله تحلیل SWOT و تحلیل PEST است.

• • شیوه‌های پیش‌بینی آینده بحران‌ها:

در این قسمت، روش‌های مختلف پیش‌بینی آینده بحران‌ها، از جمله استفاده از مدل‌های آماری و تحلیل‌های تخصصی، مورد بحث قرار می‌گیرد.

• • بررسی بحران‌های پیرامون ایران:

این بخش به بررسی بحران‌های سیاسی و امنیتی در منطقه و جهان و تأثیر آنها بر ایران می‌پردازد.

• • مدیریت اطلاعات و ارتباطات در بحران:

این بخش شامل آموزش نحوه جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات در شرایط بحرانی و همچنین نحوه برقراری ارتباط مؤثر با ذینفعان در بحران است.

• • روش‌های مقابله با بحران:

این بخش شامل آموزش روش‌های مختلف مقابله با بحران، از جمله امداد و نجات، مدیریت منابع، و همکاری با سازمان‌های مختلف است.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

مدل مدیریت بحران

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

اهداف دوره مدیریت بحران سیاسی:

- آشنایی با مفاهیم و اصول مدیریت بحران سیاسی.
- افزایش توانایی تحلیل و ارزیابی بحران‌های سیاسی.
- تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری و مدیریت در شرایط بحرانی.
- افزایش آمادگی برای مقابله با بحران‌های سیاسی و امنیتی.
- ارتقای سطح همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مختلف در شرایط بحران.
- شناسایی و پیش‌بینی بحران‌های سیاسی و کاهش اثرات آنها.

مخاطبان دوره مدیریت بحران سیاسی:

- کارشناسان و مدیران دولتی و سازمان‌های خصوصی.
- افراد علاقه‌مند به حوزه مدیریت بحران و امنیت ملی.
- دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته‌های مرتبط با علوم سیاسی و روابط بین‌الملل.
- افرادی که در سازمان‌های امدادی و خدمات اضطراری فعالیت می‌کنند.

مزایای شرکت در دوره مدیریت بحران سیاسی:

- افزایش دانش و مهارت‌های فردی در زمینه مدیریت بحران.
- بهبود فرصت‌های شغلی و ارتقای جایگاه شغلی.
- کسب گواهینامه معتبر از مراکز آموزشی.
- ارتباط با سایر متخصصان و فعالان حوزه مدیریت بحران.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

دوره مدیریت بحران سیاسی به: آموزش روش‌ها و استراتژی‌های لازم برای

☐ شناسایی،

☐ پیشگیری،

☐ مدیریت و

☐ بازیابی

از بحران‌های سیاسی می‌پردازد.

این دوره‌ها به شرکت‌کنندگان کمک می‌کنند تا مهارت‌های لازم برای

▪ تحلیل و ارزیابی بحران‌های سیاسی،

▪ پیش‌بینی روند آنها و

▪ اتخاذ تصمیمات مؤثر

در شرایط بحرانی را کسب کنند.

مباحث کلی که در دوره مدیریت بحران سیاسی پوشش داده می‌شود:

آموزش نیروی انسانی، تحقیق و پژوهش

فرایند مدیریت بحران

تعریف مدیریت بحران

مدیریت بحران: به عنوان یک علم و هنر متناسب با مدیریت و کنترل رخدادهای غیرمنتظره و خطرناک در هر جامعه یا سازمان در نظر گرفته می‌شود. این حوزه، نه تنها به اطمینان از ایمنی و سلامت افراد، بلکه به حفظ توسعه پایدار و عملکرد موثر نیز توجه دارد.

مدیریت بحران: یک فرآیند سازمانی جامع و استراتژیک است که به صورت پیش‌بینی شده و یا پس از وقوع حوادث و وقایع غیرمنتظره، سازمان‌ها و افراد را در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، و اجرای اقدامات اضطراری و کنترل بحران‌ها کمک می‌کند. این فرآیند به منظور مدیریت اثرات مخرب بحران‌ها بر روی افراد، دارایی‌ها، سازمان‌ها، و جامعه‌ها طراحی و اجرا می‌شود.

مدیریت بحران: یک رویکرد سازمانی است که به شرکت‌ها و سازمان‌ها کمک می‌کند تا با وقوع موقعیت‌های بحرانی مواجهه کرده و به تأمین بقا و عملکرد مؤسسه‌ی خود در شرایط استثنایی پردازند. بحران‌ها می‌توانند از طریق متغیرهایی نظیر حوادث طبیعی، حوادث انسانی، حوادث فناورانه و... به وجود بیایند و مدیریت بحران برای مقابله با این تهدیدات بسیار حیاتی است.

مدیریت بحران: یک فرآیند دایمی و چرخه‌ای است و نیازمند هماهنگی، آمادگی، و مشارکت همه اعضای سازمان یا جامعه می‌باشد. این فرآیند به تعامل بین انسان‌ها، منابع، فناوری‌ها، و محیط زیست وابسته است تا به موفقیت در مدیریت بحران‌ها و ارتقاء امنیت و توانمندی‌های سازمانی منجر شود.

مدیریت بحران سیاسی: به مجموعه اقدامات، تدابیر و روش‌هایی گفته می‌شود که یک نظام سیاسی برای مقابله با شرایط بحرانی و بازگرداندن ثبات و نظم به کار می‌گیرد. این اقدامات شامل پیش‌بینی و پیشگیری از بحران، مدیریت بحران در حین وقوع، و بازسازی پس از بحران است. هدف اصلی مدیریت بحران سیاسی، حفظ امنیت و منافع ملی، و کاهش آسیب‌های ناشی از بحران است.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

تعریف مدیریت بحران شامل چند عنصر کلیدی است:

پیش‌بینی و پیش‌گیری: مدیریت بحران از جلوگیری از وقوع بحران‌ها و اتفاقات غیرمنتظره شروع می‌شود. این شامل تشخیص و تعیین عوامل خطرناک و احتمالی است که می‌توانند به بحران منجر شوند.

برنامه‌ریزی: برنامه‌ریزی در مدیریت بحران شامل تدوین استراتژی‌ها، راهکارها، و برنامه‌های عملیاتی است که برای مقابله با بحران‌های ممکن در نظر گرفته می‌شوند. این برنامه‌ها شامل تخصیص منابع، تعیین نقش‌آفرینی‌ها، و تدوین دستورالعمل‌های عملیاتی می‌شوند.

پاسخ به بحران: این مرحله از مدیریت بحران زمانی شروع می‌شود که بحران رخ داده است. در این مرحله، تصمیمات اضطراری اجرا می‌شوند، اطلاعات به افراد مرتبط منتقل می‌شود، و عملیات مرتبط با بحران آغاز می‌شود.

ارزیابی و یادگیری: پس از پایان بحران، مرحله ارزیابی و یادگیری آغاز می‌شود. در این مرحله، عملکرد و عملیات انجام‌شده به دقت ارزیابی می‌شود تا از موفقیت‌ها و اشکالات یاد گرفته شود. این اطلاعات برای بهبود برنامه‌های مدیریت بحران در آینده استفاده می‌شود.

آموزش نیروی انسانی، تحقیق و پژوهش

مدیریت بحران یکی از جوان‌ترین و مهمترین زمینه‌های مطالعات مدیریت و امنیت است و

اهمیت آن در سطوح مختلف، از افراد تا سازمان‌ها و جوامع به وضوح قابل مشاهده است.

برخی از جوانب اصلی اهمیت مدیریت بحران عبارتند از:

حفظ امنیت انسانی: یکی از جوانب اساسی اهمیت مدیریت بحران، حفظ امنیت و سلامت انسانی است. مدیریت بحران به افراد امکان می‌دهد تا با خطرات جدید و ناگهانی مواجه شوند و به طور مؤثر با آنها برخورد کنند.

حفظ دارایی‌ها و منابع: برخی بحران‌ها می‌توانند به صورت مستقیم دارایی‌ها، تجهیزات، و منابع اقتصادی را تهدید کنند. مدیریت بحران به افراد و جوامع کمک می‌کند تا از خسارت به دارایی‌ها جلوگیری کنند و از دست دادن ارزش‌های مالی و مادی جلوگیری کنند.

حفظ شهرت و اعتبار: بحران‌ها می‌توانند شهرت و اعتبار دولت‌ها را تهدید کنند. اطلاع‌رسانی نامناسب یا عدم پاسخگویی به درستی به یک بحران می‌تواند منجر به تخریب شهرت و اعتبار دولتمردان گردد. مدیریت بحران کمک می‌کند تا شهرت و اعتبار کشور حفظ شده و از افت معتبری جلوگیری شود.

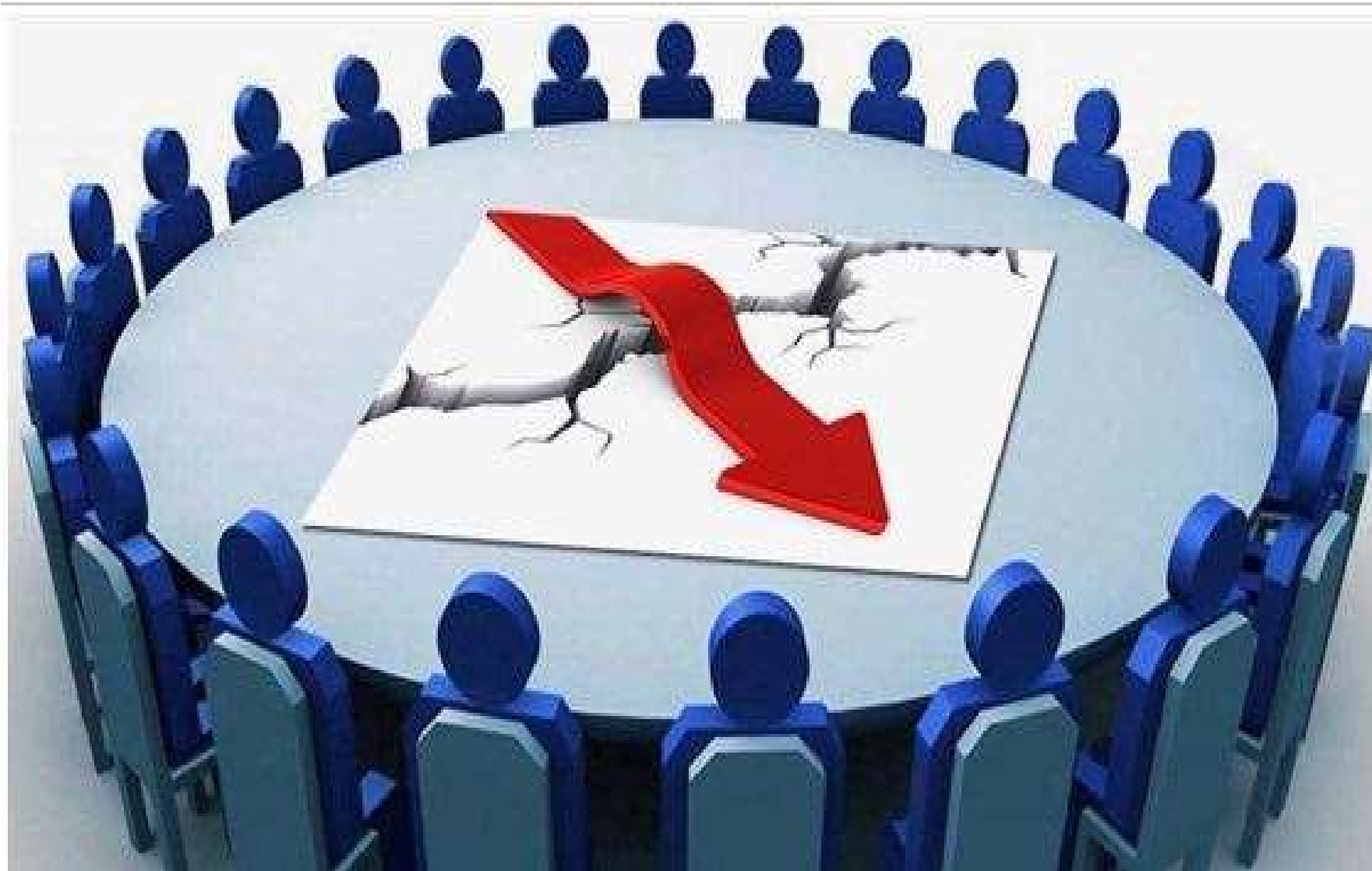
حفظ عملکرد: بحران‌ها می‌توانند به عملکرد دولتی ضربه بزنند. مدیریت بحران به دولتمردان کمک می‌کند تا در شرایط استثنایی و بحرانی همچنان عملکرد خود را حفظ کنند و از توقف فعالیت‌های مؤسسه جلوگیری نمایند.

کاهش هزینه‌ها: مدیریت بحران به کاهش هزینه‌های مرتبط با بحران کمک می‌کند. با برنامه‌ریزی پیش‌بینی شده و اقدامات اضطراری مناسب، می‌توان خسارت‌های مالی را به حداقل رساند.

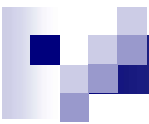
تعامل با سایر ارگان‌ها و جوامع: بحران‌ها معمولاً نیازمند همکاری و تعامل با سایر سازمان‌ها، دولت، و جوامع هستند. مدیریت بحران ترتیب‌ها و ساختارهای تعاملی را برای مقابله با بحران‌ها فراهم می‌کند.

توسعه قابلیت‌های انسانی: آمادگی برای مدیریت بحران نیازمند تربیت و آموزش منظم کارکنان است. این به بهبود توانایی‌های انسانی سازمان و جامعه کمک می‌کند.

در نهایت، مدیریت بحران به عنوان یک عنصر حیاتی از استراتژی‌ها و فرآیندهای سازمانی و اجتماعی تأثیر مثبت بر روی امنیت و استمراریت زندگی و کسب‌وکار دارد. اهمیت آن از این رو به وضوح نشان‌دهنده اهمیت آمادگی و مسئولیت انسان‌ها و جوامع در مقابله با بحران‌های مختلف است.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

عناصر کلیدی مدیریت بحران سیاسی:

شناسایی و پیش‌بینی بحران:

شامل تحلیل دقیق و مستمر شرایط داخلی و خارجی، شناسایی عوامل تهدیدکننده، و پیش‌بینی احتمال وقوع بحران‌های مختلف است.

برنامه‌ریزی و آمادگی:

تهیه طرح‌های اضطراری و عملیاتی، آموزش نیروهای متخصص، و ایجاد ساختارهای مناسب برای واکنش سریع در زمان بحران.

مدیریت بحران در حین وقوع:

شامل تصمیم‌گیری‌های سریع و هوشمندانه، مدیریت اطلاعات و ارتباطات، بسیج منابع و امکانات، و اجرای طرح‌های اضطراری.

بازسازی و بازیابی:

ارزیابی خسارات، بازسازی زیرساخت‌ها، جبران خسارات وارده به افراد و جوامع، و بازگرداندن شرایط به حالت عادی.

ارتباطات و اطلاع‌رسانی:

شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی به موقع و دقیق به مردم و سایر ذینفعان درباره ماهیت بحران، اقدامات انجام شده، و برنامه‌های آینده.

همکاری و هماهنگی:

ایجاد هماهنگی بین نهادها و سازمان‌های مختلف، همکاری با سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی در صورت لزوم.

اهمیت مدیریت بحران سیاسی:

☐ حفظ امنیت و ثبات:

مدیریت بحران سیاسی به حفظ امنیت و ثبات نظام سیاسی و جلوگیری از فروپاشی آن کمک می‌کند.

☐ حفاظت از منافع ملی:

از طریق مدیریت بحران، می‌توان از منافع ملی در برابر تهدیدات و چالش‌های مختلف محافظت کرد.

☐ کاهش آسیب‌ها:

با پیش‌بینی و آمادگی مناسب، می‌توان از شدت و دامنه بحران کاست و آسیب‌های ناشی از آن را به حداقل رساند.

☐ تقویت اعتماد عمومی:

مدیریت بحران به موقع و کارآمد، اعتماد عمومی به نظام سیاسی را تقویت می‌کند و انسجام اجتماعی را افزایش می‌دهد.

☐ افزایش توانایی مقابله:

مدیریت بحران، توانایی نظام سیاسی در مواجهه با بحران‌های آینده را افزایش می‌دهد.

به طور کلی، مدیریت بحران سیاسی یک فرآیند پیچیده و چندوجهی است که نیازمند برنامه‌ریزی دقیق، هماهنگی بین نهادهای، و استفاده از تجربیات گذشته است.

هدف‌های اصلی مدیریت بحران (سیاسی):

حفظ ایمنی عمومی:

ایمنی و سلامت جمعیت یک جامعه یا سازمان از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. مدیریت بحران به منظور پیشگیری از صدمات جسمی و روانی به افراد و حفظ ایمنی آن‌ها اقدامات اساسی را انجام می‌دهد.

حفاظت از دارایی‌ها:

مدیریت بحران تلاش دارد تا دارایی‌ها و منابع مالی، فیزیکی، و اطلاعاتی سازمان یا جامعه را در مقابل خطرات و حوادث محافظت کند.

حفظ امنیت ملی:

در مقیاس بزرگتر، مدیریت بحران می‌تواند به حفظ امنیت ملی و جلوگیری از بحران‌هایی که ممکن است به امنیت کلان منطقه یا کشور آسیب برساند، کمک کند.

حفظ زیرساخت‌ها و خدمات اساسی:

مدیریت بحران به حفظ و بازسازی زیرساخت‌ها و خدمات اساسی نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فناوری اختصاص دارد. این اقدامات به جلوگیری از قطع خدمات مهم و کاهش تأثیرات بحران کمک می‌کنند.

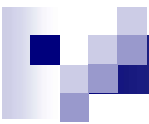
اداره منابع و پاسخگویی به بحران:

یک هدف اساسی دیگر اداره بهینه منابع و ارتقاء قابلیت پاسخگویی به بحران است. این شامل ایجاد ساختارها و فرآیندهای مناسب، آموزش و توسعه توانمندی‌های افراد و ارتقاء تجهیزات و فناوری مرتبط است.

تقویت هماهنگی و همکاری:

مدیریت بحران به ارتقاء هماهنگی بین نهادها، سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف، همچنین تشویق به همکاری بین قطعات مختلف جامعه می‌پردازد.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

پیشگیری و مداخله موثر:

این هدف شامل تدابیر پیشگیرانه برای کاهش احتمال وقوع بحران، و در صورت رخداد، مداخلات فوری و موثر برای کاهش آسیب‌ها و اثرات بحران می‌شود.

ارتقاء مدیریت اطلاعات و ارتباطات:

تضمین اطلاعات دقیق و به‌روز و برقراری فرآیندهای ارتباطی سریع و کارآمد بین نهادها و جمعیت اهمیت دارد تا مدیریت بحران به بهترین شکل انجام شود.

مدیریت بحران با تلاش برای دستیابی به این هدف‌ها، به جوامع و سازمان‌ها این امکان را می‌دهد که در مواجهه با هر نوع بحران، با کمترین آسیب و با کارآمدی بالا عمل کنند.

- اهمیت مطالعه بحران ها و
- بررسی شیوه های مدیریتی و
- تصمیم سازی در مورد بحران

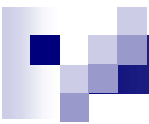
در نظام سیاسی و اجتماعی یک کشور و همچنین در نظام جهانی پیچیده کنونی باعث:

- شناخت و درک ریشه ها و علل بروز و ظهور بحران ها،
 - آگاهی از انواع بحران ها و پیامدهای آن
 - شناسایی راه های مدیریتی و
 - تصمیم سازی در مواجهه با بحران ها
 - فراهم سازی فهم جامع تر از محیط نظام داخلی و نظام بین الملل
 - جلوگیری از بروز بحران ها
 - به حداقل رساندن آثار منفی بحران ها
- و ... می شود.

شناخت ریشه های اختلاف داخلی و بین المللی و پدیده های بحران را در

مرکز دانش و آگاهی باید باشد.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

بحران های سیاسی ملی، منطقه ای و بین المللی از نظر شدت و ضعف، گستردگی و عمق درجه های متفاوتی دارند. به همین دلیل علل بروز بحران ها و عوامل ایجاد آنها نیز متفاوت است.

هر چه ابعاد مختلف بحران های سیاسی بیشتر مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار گیرد و عوامل ایجاد آنها عمیق تر ریشه یابی شود، شناخت بهتر و کامل تری حاصل خواهد شد.

جهان پس از پایان جنگ سرد و فروپاشی نظام دوقطبی = جهانی آرام

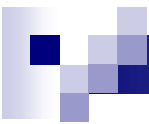
اما

ظهور بحران های جدید در مناطق مختلف جهان و استمرار درگیری های پیشین در خاورمیانه و آفریقا همواره با نگرانی های جدی همراه بوده است.

ایالات متحده آمریکا پس از حادثه یازده سپتامبر با اتخاذ رویکرد یک جانبه گرایانه و اقدام به جنگ در افغانستان و عراق تحت عنوان مبارزه با تروریسم، به مداخله های گسترده پرداخت و فضای جهانی را امنیتی کرد.

بحران ارتباط تنگاتنگی با مفاهیمی چون جنگ و تعارض دارد (در یک کشور / در سطح جهانی)

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

برخی بحران های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... به منازعه مسلحانه ختم می شوند در حالی که برخی دیگر از طریق مدیریت بحران و تصمیم سازی های صحیح رفع می شوند.

برخی معتقدند که لزوما بحران در سطح ملی بن بست نیست و می تواند مرحله خاصی از تکامل محسوب شود.

برخی بحران ها از جمله ضرورت های توسعه به حساب می آیند، بویژه اینکه بحران می تواند به تکوین نهادهای خاصی منجر شود. معمولا راه حل مناسب برای بحران ان است که نهادهای دائمی و موثری که متکفل بحران باشند، به وجود آیند.

توسعه سریع و نامتوازن نیز می تواند به نارضایتی ها و شکل گیری بحران دامن زند.

جیمز روزنا معتقد است " هرچه دگرگونی اجتماعی سریع تر رخ دهد، احتمال بروز خشونت در اجتماعات نیز بیشتر خواهد شد."

ساموئل هانتینگتون نظریه توسعه نامتوازن را به هم زننده سامان سیاسی در جوامع در حال دگرگونی و توسعه را مطرح می کند. نویسنده کتاب ایران بین دو انقلاب، بحران انقلابی در ایران عصر پهلوی را ناشی از توسعه نامتوازن می داند که برخی اقشار زیان دیده از توسعه سریع در دوران پهلوی را به واکنش انقلابی واداشت.

برخی صاحب نظران نارضایتی های اجتماعی و بحران های برآمده از آن را نه صرفا تابع فقر بلکه تابع توسعه و تغییر اجتماعی نیز می دانند.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

بحران، نقطه چرخش در رویدادها و کنش هاست که پیامدهای غیرمنتظره ای به دنبال دارد.

در واقع بحران تهدیدی جدی نسبت به اهداف و ارزش های اساسی طرف های درگیر است.

در شرایط بحرانی،

#اطلاعات در دسترس به شدت کاهش می یابد و از آنجا که چنین شرایطی #واکنش فوری شرکت کنندگان را می طلبد، سه عنصر

(۱) زمان و نیز

(۲) شیوه تصمیم گیری و

(۳) مدیریت بهینه از وزن قابل ملاحظه ای برخوردار می باشد.

بحران های ملی، منطقه ای و بین المللی به لحاظ ابعاد درگیری و دامنه تأثیرات نیز از اهمیت ویژه ای برخوردارند.

بحران ها در سطوح مختلف بر یکدیگر تأثیر می گذارند و برخی اوقات موجب یکدیگرند.

یکی از شاخصه های شناخت بحران های سیاسی داخلی و بین المللی، درک شرایط حاکم قدرت در نظام سیاسی داخلی و نظام بین الملل می باشد.

نقش قطب بندی های قدرت در بحران های سیاسی بسیار با اهمیت است. مفهوم قطب بندی و توزیع قدرت به تعدد مراکز قدرت و تصمیم گیری در نظام سیاسی داخلی و بین المللی دلالت دارد.

**آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش**

بحران و منازعه؛ مفاهیم و تعاریف

امروزه مشخص کردن مرزی معین و گذرناپذیر میان بحران داخلی و بحران در عرصه بین المللی غیرممکن است زیرا بسیاری از بحران های داخلی به ویژه بحران های جدی می توانند آثار تعیین کننده ای برای محیط خارج از کشورهای محل بروز بحران داشته باشند. برعکس یک بحران سیاسی بیرونی و بین المللی به احتمال زیاد می تواند بر اوضاع داخلی کشورها اثر بگذارد.

بحران و چرایی و چگونگی پدیداری آن: فقدان اجماع نظری

مقایسه بحران ها از نظر چرایی و چگونگی ایجاد، تحول و خاتمه آنها، ما را به نکات مشترکی در میان بحران ها می رساند.

بحران و منازعه در روند تاریخ:

بحران ها با تعارض و جنگ در ارتباط هستند:

پیشینه برخی از مهمترین اختلاف ها به دوران باستان بر می گردد.

هنگامی که دولت-شهرهای یونان درگیر جنگ های پلوپونز شدند و موجبات نابودی خود را فراهم ساختند. امپراتوری اسکندر نیز در نتیجه درگیری های میان حکمرانان یونانی از هم پاشید.

در سده های دوم و سوم پیش از میلاد، امپراتوری روم از راه جنگ گسترش یافت.

در اروپای قرون وسطی جنگ راهی مورد قبول برای حل و فصل اختلاف ها بشمار می آمد.

بحران، مناقشه و جنگ وجود دارد و خواهد داشت ولی با توجه به تحولات داخلی کشورها و نظام بین الملل و تغییر در توزیع قدرت، شکل و بازیگران عمده بحران ها، شدت و ضعف و مناطق آن تغییر کرده است.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

ضرورت مطالعه علمی بحران ها (تنها با بررسی منظم بحران ها و مطالعه علمی امکان پذیر می باشد):

- ☐ درک علل بحران ها
- ☐ تحول بحران ها
- ☐ رفتار بازیگران در بحران ها
- ☐ نتایج بحران ها
- ☐ مطالعه علمی بحران ها می تواند باعث اجتناب از بحران و راهبری آن
- ☐ به حداقل رساندن آثار نامطلوب آن برای ایجاد نظم
- ☐ کنترل بر اوج گیری بحران
- ☐ پیش بینی موثق

واژه بحران ریشه پزشکی دارد.

معنای اصلی واژه "بحران" به لغت یونانی برمی گردد که در پزشکی به "نقطه عطف" اشاره دارد؛ مقطعی تعیین کننده در بیماری که در جریان آن سیر بیماری و روند آن به سوی بهبودی و یا وخامت روشن می شود.

موقعیت های بحران را می توان لحظاتی تعریف کرد که در آنها اهمیت افراد و رویدادها مشخص می شود. به تدریج از این واژه برای صحبت درباره مسایل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و اخلاقی استفاده شد. اینک از این واژه (بحران) در مورد کلیه موقعیت های دردسر آفرین و تنش زا استفاده می شود.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

تعریف بحران:

هر نوع رویدادی را که در شرایط زمانی ویژه ای افکار عمومی را به یکباره به خود معطوف کند به طوری که غیرمنتظره باشد یا برای عبور از آن راه حل سریع و آماده ای وجود نداشته باشد با استفاده از مفهوم بحران تعبیر می شود.

بحران در حقیقت ایجاد فشار روانی-اجتماعی بزرگ و ویژه ای است که موجب درهم شکسته شدن انگاره های متعارف زندگی و واکنش های اجتماعی می شود و با آسیب های جانی و مالی، تهدیدها و خطرهای همراه بوده و نیازهای تازه ای را به وجود می آورد.

بحران عبارت است از وضعیتی که نظم سیستم اصلی یا قسمت هایی از آن را مختل کرده و پایداری آن را برهم زند.

بحران وضعیتی است که تغییری ناگهانی در یک یا چند قسمت از عوامل متغیر سیستم بوجود می آورد.

شدت و ضعف بحران ها بستگی به عوامل تشدید کننده و یا عناصر کاهش دهنده بحران ها و تکنیک های موجود برای مدیریت و بالاخره مهار آن دارد.

از نظر عملیاتی می توان بحران ها را بصورت یک سیستم تجزیه و تحلیل کرد که در آن دو سری عوامل مختلف یکی محیط و ساختار سیستم و دیگری عواملی که موجد بحران هستند وجود دارد. (ساختار و کار گزار)

کاربرد بحران عام بوده و حدود و ثغور مشخصی ندارد و ممکن است دربرگیرنده حوادث داخلی و خارجی ملت ها با آثار متفاوت باشد.

در حوزه سیاست بحران عموماً به حوادثی مربوط می شود که دولت ها به طور مستقیم در آن ذینفع و درگیر هستند. البته ترسیم مرز مشخص بین بحران های داخلی و بین المللی در شرایط کنونی جهان تا اندازه ای غیرممکن به نظر می رسد زیرا یک بحران داخلی که در یک کشور حادث می شود، می تواند نتایج و آثار زیادی در خارج از مرزهای آن کشور داشته باشد.

از طرف دیگر نمی توان مرز مشخصی را میان بحران های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، امنیتی، هویتی و قومی در یک کشور ترسیم کرد زیرا هر کدام از این بحران ها اگر موجد بحران دیگری نباشد دست کم در آن تاثیرگذار بوده و می تواند پیامدهایی در خارج از مرزهای آن کشور داشته باشد.

بحران سیاسی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن نظام سیاسی با چالش‌ها و تهدیدهای جدی مواجه شده و بقای آن به خطر می‌افتد. این چالش‌ها می‌توانند ناشی از عوامل داخلی یا خارجی باشند و به شکل‌های مختلفی مانند ناآرامی‌های اجتماعی، درگیری‌های نظامی، تغییرات سیاسی، یا ناکارآمدی‌های اقتصادی بروز کنند.

چالش برای بقای نظام سیاسی: بحران سیاسی زمانی رخ می‌دهد که مشروعیت، ثبات، و یا توانایی حکومت برای اعمال قدرت به طور جدی زیر سوال برود.

شدت و تأثیرگذاری: بحران‌های سیاسی معمولاً با آثار گسترده و عمیق همراه هستند که می‌توانند بر بخش‌های مختلف جامعه، از جمله اقتصاد، امنیت، و روابط بین‌الملل، تأثیر بگذارند.

عدم قطعیت: در طول یک بحران سیاسی، آینده نظام سیاسی و جامعه نامشخص است و احتمال تغییرات اساسی وجود دارد.

انواع بحران‌های سیاسی:

بحران‌های داخلی: این نوع بحران‌ها در داخل مرزهای یک کشور رخ می‌دهند و ممکن است شامل شورش، کودتا، ناآرامی‌های مدنی، یا تغییرات شدید در ساختار سیاسی باشد.

بحران‌های خارجی: این بحران‌ها از خارج از مرزهای یک کشور ناشی می‌شوند و می‌توانند شامل جنگ، مداخله خارجی، یا فشارهای اقتصادی باشند.

بحران‌های ساختاری: این نوع بحران‌ها به دلیل ناکارآمدی‌های بنیادی در ساختار سیاسی و اقتصادی به وجود می‌آیند و معمولاً ریشه‌دارتر از بحران‌های دیگر هستند. مثال‌هایی از بحران سیاسی: کودتا و تغییر حکومت، اعتراضات گسترده مردمی، جنگ داخلی، بحران اقتصادی و مالی، تحریم‌های بین‌المللی.

بحران سیاسی بین‌المللی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن تعارضات و اختلافات شدید بین دو یا چند کشور یا بازیگر بین‌المللی، تهدیدی جدی برای صلح و امنیت بین‌المللی ایجاد می‌کند و می‌تواند منجر به درگیری‌های نظامی یا سایر اشکال خشونت شود. این بحران‌ها معمولاً با عدم قطعیت، افزایش تنش‌ها، و احتمال وقوع اتفاقات غیرمنتظره همراه هستند.

عدم قطعیت و تنش: بحران‌های سیاسی بین‌المللی با عدم اطمینان در مورد آینده و افزایش تنش‌ها بین طرفین درگیر مشخص می‌شوند. **تهدید برای صلح و امنیت:** این بحران‌ها می‌توانند صلح و امنیت بین‌المللی را به خطر انداخته و منجر به درگیری‌های گسترده‌تر شوند. **نقاط عطف در روابط:** بحران‌ها اغلب به عنوان نقاط عطفی در روابط بین‌الملل در نظر گرفته می‌شوند که می‌توانند منجر به تغییرات اساسی در ساختار و پویایی روابط بین‌الملل شوند.

تغییر رفتار: در بحران‌های سیاسی بین‌المللی، حداقل دو بازیگر متخاصم رفتار خود را تغییر می‌دهند. **غیرقابل پیش‌بینی بودن:** یکی از ویژگی‌های اصلی بحران‌ها، غیرقابل پیش‌بینی بودن آنهاست.

انواع بحران‌های بین‌المللی:

بحران‌های توجیه خصومت: در این نوع بحران، یک کشور برای توجیه اقدامات خود، بحرانی مصنوعی ایجاد می‌کند. بحران‌های اشتقاقی: بحرانی که از بحران دیگری ناشی می‌شود.

سیاست رفتن تا لبه پرتگاه: این سیاست شامل ایجاد عمدی بحران برای وادار کردن طرف مقابل به عقب‌نشینی است.

مثال‌ها:

بحران موشکی کوبا (۱۹۶۲): یک مثال بارز از سیاست رفتن تا لبه پرتگاه.

جنگ عراق: برخی از منتقدان، جنگ عراق را به عنوان یک بحران توجیه خصومت می‌دانند.

در نهایت، بحران‌های سیاسی بین‌المللی می‌توانند عواقب جدی برای صلح و امنیت جهانی داشته باشند و به همین دلیل، شناسایی و مدیریت آنها از اهمیت بالایی برخوردار است.

بحران ها عموماً با تعامل ها، رویدادها یا دگرگونی محیطی شناخته می شوند که پیش از وقوع مداخلات نظامی

نمایان می شوند.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

بحران یکی از وجوه مشخصه سیاست بین الملل است.

بحران همواره در سیاست بین الملل از جایگاه محوری برخوردار بوده است.

مهم ترین تعاریف مربوط به بحران ها که توسط اندیشمندان و نظریه پردازان روابط بین الملل ارائه شده اند، عبارتند از:

بحران موقعیتی است که در آن اهداف با اولویت بیشتر واحد تصمیم گیری تهدید می شوند، مدت زمان موجود برای واکنش قبل از اینکه تصمیم تغییر یابد، محدود می شود و نهایتاً اعضای واحد تصمیم گیری را با وقوع خود غافل گیر می گرداند (Herman 1972: 13)؛

بحران تهدیدی جدی را برای ساختارهای بنیادی یا ارزش های اصولی و هنجارهای یک نظام اجتماعی ایجاد می کند که در نتیجه آن نظام اجتماعی باید تحت فشار زمانی و موقعیت های تا حد زیاد غیر قابل پیش بینی، تصمیم گیری های حیاتی اتخاذ کند (Rosenthal 1988: 103)؛

دانش روابط بین الملل با عنایت به حوادثی مثل بحران موشکی کوبا، بحران ها را جانشین جنگ و نه صرفاً ماجراهایی خطرناک که مقدمه جنگند، تلقی می کند. از این نظر کارکرد سیستمی بحران ها این است که منازعات بسیار حادی را که قابل حل از طریق دیپلماسی معمولی نیستند و در زمان های قدیمی تر از راه جنگ حل می شدند بدون خشونت و یا با حداقل خشونت فیصله دهند (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۷۳: ۷۴۸)؛

گرهارد مازور بحران ها را تغییری بسیار سریع در محدوده اندکی از زمان تعریف می کند که بر جنبه های بسیار اساسی نهادها، نگرش های اخلاقی، انواع اندیشه ها، ساختارهای قدرت و تشکیلات مربوط به آن اثر می گذارند (مازور، ۱۳۶۷: ۳۴).

شش مرحله اصلی مدیریت بحران عبارتند از:

(پیشگیری، آمادگی، شناسایی، مهار، حل و فصل و بازیابی و بهبود)

این مراحل یک چرخه کامل را تشکیل می‌دهند که با پیشگیری از بحران آغاز شده و با بهبود و بازسازی پس از بحران پایان می‌یابد.

۱. پیشگیری (Prevention): این مرحله شامل شناسایی و ارزیابی ریسک‌ها و تهدیدهای احتمالی است که ممکن است منجر به بحران شوند. هدف از این مرحله، کاهش احتمال وقوع بحران و کاهش آسیب‌های احتمالی در صورت وقوع بحران است. این کار از طریق اقداماتی مانند آموزش، تدوین سیاست‌ها و استانداردها، و سرمایه‌گذاری در تجهیزات و زیرساخت‌های ایمن انجام می‌شود.

۲. آمادگی (Preparedness): در این مرحله، سازمان‌ها و افراد خود را برای مواجهه با بحران‌های احتمالی آماده می‌کنند. این شامل تدوین برنامه‌های اضطراری، آموزش کارکنان، تهیه تجهیزات و امکانات لازم، و انجام مانورها و تمرین‌های آمادگی است.

۳. شناسایی (Identification): این مرحله به تشخیص سریع و دقیق بحران در مراحل اولیه آن می‌پردازد. شناسایی به موقع بحران امکان واکنش سریع و مؤثر را فراهم می‌کند و از گسترش بحران جلوگیری می‌کند.

۴. مهار (Containment): در این مرحله، هدف اصلی محدود کردن دامنه و اثرات بحران است. اقدامات مهار شامل جلوگیری از گسترش آتش‌سوزی، تخلیه مناطق آسیب‌دیده، و قطع جریان آب یا برق در مناطق خطرناک است.

۵. حل و فصل (Resolution): این مرحله به برطرف کردن علل بحران و بازگرداندن شرایط به حالت عادی مربوط می‌شود. این شامل اقدامات برای اطفای حریق، ترمیم خرابی‌ها، و ارائه خدمات به آسیب‌دیدگان است.

۶. بازیابی و بهبود (Recovery & Improvement): این مرحله شامل ارزیابی عملکرد در طول بحران، شناسایی نقاط قوت و ضعف، و بهبود برنامه‌ها و فرآیندها برای آمادگی بهتر در آینده است. هدف این مرحله، بازگشت به حالت عادی و ارتقای آمادگی برای مقابله با بحران‌های احتمالی در آینده است.

مفهوم مدیریت بحران

مدیریت بحران از یک سو به تدابیری که برای کنترل بحران اتخاذ می‌شود، توجه دارد، یعنی تدابیری که اتخاذ می‌شوند تا بحران از کنترل خارج نشده و به جنگ منجر نشود و از سوی دیگر راه‌های حل و فصل مطلوب را مورد مطالعه قرار می‌دهد به صورتی که منافع حیاتی دولت مربوطه تأمین شود؛ بنابراین در مدیریت بحران باید خطرهای ناشی از بحران به حداقل برسند و هم زمان از یک دیپلماسی قوی برای کسب امتیاز از طرف مقابل نیز استفاده شود (قوام، ۱۳۸۲: ۲۶۴).

در هر بحرانی باید به عواملی چند نظیر ریشه و توسعه بحران، نقش قدرت‌های بزرگ، آثار بحران بر روابط بین الملل و اقدام‌هایی که برای برطرف کردن بحران اتخاذ می‌شود، توجه کرد.

اهداف مدیریت بحران:

- ۱- در درجه اول رفع شرایط بحران و اضطراب است.
- ۲- بازگرداندن سریع جامعه به حالت عادی.
- ۳- کاهش آسیب‌های ناشی از بحران چه جانی و چه مالی.
- ۴- کاهش اثرات بحران در جامعه و مقابله با آن با کمترین هزینه‌ها.
- ۵- ایجاد آمادگی در جامعه برای مقابله با بحران.
- ۶- بازسازی مناطق بحرانی از لحاظ فیزیکی و روانی و فرهنگی.
- ۷- ایجاد تمرین و آموزش و مانورها در مناطق جهت آمادگی برای مقابله با بحران برای مدیران و مردم.

یک تحقیق از جانب مؤسسه مدیریت آمریکا نشان می‌دهد که:

بعد از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در آمریکا تشکیل تیم‌های مدیریت بحران در شرکت‌های آمریکایی افزایش یافته است
طوری که قبل از وقوع این حادثه ۳۸ درصد از شرکت‌های دارای تیم مدیریت بحران بوده‌اند ولی بعد از آن،
در سال ۲۰۰۲ حدود ۵۴ درصد و
در سال ۲۰۰۳ حدود ۶۲ درصد از شرکت‌های آمریکایی
دارای تیم مدیریت بحران شده‌اند.

بحران سیاسی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن مشروعیت نظام حاکم یا توانایی آن برای اداره امور کشور با چالش جدی مواجه می‌شود و ممکن است منجر به بی‌ثباتی سیاسی، خشونت یا تغییرات اساسی در ساختار قدرت شود. این بحران‌ها می‌توانند به دلایل مختلفی از جمله نارضایتی عمومی، ناکارآمدی دولت، بحران‌های اقتصادی، یا اختلافات سیاسی و اجتماعی ایجاد شوند.

به طور خلاصه، بحران سیاسی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن:

مشروعیت نظام حاکم زیر سوال می‌رود:

مردم یا گروه‌های ذینفع، به حکومت اعتماد ندارند و توانایی آن را برای اداره کشور زیر سوال می‌برند.

نظام سیاسی توانایی اداره امور را از دست می‌دهد:

ناکارآمدی دولت، فساد، یا ناتوانی در حل مشکلات اساسی کشور، باعث ایجاد بحران می‌شود.

بی‌ثباتی سیاسی و اجتماعی ایجاد می‌شود:

بحران سیاسی می‌تواند به ناآرامی‌های مدنی، اعتراضات خیابانی، خشونت، و در نهایت تغییرات سیاسی منجر شود.

تغییرات اساسی در ساختار قدرت محتمل می‌شود:

در موارد شدید، بحران سیاسی ممکن است به سقوط دولت، تغییر نظام سیاسی، یا وقوع جنگ داخلی منجر شود.

بحران وضعیتی بین جنگ و صلح (داخلی یا خارجی) است و تعارض وضعیتی پیشابحرانی است.

اگر بخواهیم ترتیبی برای آن بچنینم به صورت زیر خواهد بود:

صلح تعارض بحران جنگ

در این نمودار الویت ها به صورت منطقی است یعنی همیشه در وضعیت صلح میان دولت ها یا گروه های داخلی یک کشور ممکن است تنش هایی پدید آید که این تنش ها وقتی حالتی عملی پیدا کند، منجر به تعارض و منازعه می شود بسته به میزان تعارض وقتی به یک آستانه نهایی برسد، وضعیت بحرانی خوانده می شود. اگر دولت ها نتوانند به گونه ای این وضعیت را حل کنند می تواند منجر به جنگ شود. این ترتیب منطقی بدان معناست که بعد از صلح حتما تعارض و بعد از هر تعارض بحران، و بعد از هر بحران جنگ است.

بحران سیاسی شکل بسیار برجسته و متراکم از تعارض یا کشاکش در نظام بین الملل می باشد.

بحران همیشه حاوی "تعارضی شدید" است. یعنی تعارض عمیق منافع بین طرف ها، اما تعارض منافع به خودی خود کافی نیست تا بحران شکل بگیرد، بلکه یکی از طرف ها باید به شکلی، مبتکر یک نوع "رفتار تعارضی" باشد و آن را آغاز کند تا وضعیت تعارض آمیز به بحران منجر گردد.

تعامل سیاسی بین دولت ها و طرف ها در حالت بحران، تعاملی خصمانه است. سیاست های اتحاد و ائتلاف نیز معمولا پیرامون یکی از طرف های بحران شکل می گیرد.

به قول توماس شلینگ ماهیت بحران آن است که پیش بینی ناپذیر باشد. نوعی از پیش بینی ناپذیری بحران آن است که طرفین دعوی کنترل کاملی بر روند تحولات ندارند. اما حتی اگر کنترل کاملی بر روی رفتارهای خود و تحولات بحران هم داشته باشند، باز هم بحران پیش بینی ناپذیر است، زیرا هر دو طرف یا طرف های بحران اطلاعات کاملی از ارزش ها و تصورات یکدیگر ندارند.

**آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش**

□ از نظر فضای حاکم بر مناقشه، جنگ بخشی از یک بحران است، یعنی همه جنگ ها در ذیل بحران ها قرار می گیرند.

□ اما همه بحران ها دربرگیرنده خشونت نیستند و درعین حال جنگ تمام عیار وضعیت خاصی دارد.

□ برخی از بحران ها بدون جنگ سپری می شوند.

□ بحران ها پدیده های پراکنده و منحصر بفرد نیستند بلکه حوادثی قابل تعریف و تکرارپذیر هستند.

بحران ها در دوره های

□ قبل از جنگ،

□ در اثنای جنگ و

□ بعد از جنگ

رخ می دهند که در درون یا خارج از یک مناقشه ممتد و طولانی بین دولت ها و یا گروه های سیاسی داخلی شکل می گیرند.

سطح تحلیل بحران:

یکی از موضوعات مهم در شناخت بحران تعیین سطح تحلیل بحران می باشد.
مراد از سطح تحلیل بحران تعیین و تشخیص جایگاهی است که بحران از درون آن رشد کرده است.
عدم تعیین سطح تحلیل موجب اغتشاش در تبیین بحران می شود زیرا در چنین وضعیتی تشخیص ریشه ها و علل بحران ناممکن می شود.
در نگاه کلان دو سطح ملی و فراملی را برای بحران می توان در نظر گرفت که دومی خود در دو سطح منطقه ای و بین المللی تفکیک می شود.
در سطح تحلیل ملی، بحران ممکن است سطح و لایه ای خاص از نظام سیاسی-اجتماعی را محلی برای رشد خود قرار دهد.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

در سطح تحلیل ملی تقسیم بندی بحران ها دو گونه است:

۱- بحران های سطح اول (بحران در درون نظام، درونی ترین لایه یک نظام)

۲- بحران های سطح دوم (بحران خارج از مرزها، هر چند متاثر از داخل و یا تاثیرگذار بر داخل)

بحران سطح اول، به بحرانی می گویند که در ذهن و رفتار نخبگان تصمیم ساز رخ می نماید. این بحران معمولاً سطحی اندرونی دارد و از بالا به پایین عمل می کند. این نوع بحران شدید بوده، دامنه ای گسترده و تأثیری عمیق دارد.

بحران سطح دوم، بحرانی است که بر ریزبندنه های یک نظام هجوم می برد، کانون های متعدد قدرت و مقاومت را به زیر می کشد، قابلیت بهره وری، مقبولیت و مشروعیت گفتمان حاکم را مخدوش می کند. این نوع بحران در ذهنیت عمومی جامعه رخنه می کند و عنان هر نوع برنامه ریزی و انگاره پردازی را از مدیریت بحران سلب می کند.

بدیهی است که این دو نوع سطح تحلیل بحران، تعاملی دوسویه و مستمر با یکدیگر دارند. بحران با فروپاشی ذهنیت نخبگان به لایه های بعدی جامعه سرایت می کند. میزان آسیب پذیری این سطوح و لایه ها نیز در تخریب اندیشه مدیران نقش تعیین کننده ای دارد.

از سوی دیگر، میزان استقامت و پایداری در هر سطح، رابطه ای مستقیم با میزان مقاومت در سطوح دیگر دارد.

نکته مهم در سطح تحلیل ملی، رابطه لایه های مختلف نظام سیاسی با یکدیگر است که با وجود انفکاک ساختاری در شرایط بحرانی، بصورت ساختاری

بحران را به یکدیگر منتقل می کنند.

علل بحران:

علل و عوامل بحران بسیار گوناگون و متعدد هستند. یک متغیر روانشناختی، یک حمله ناگهانی، تنش های دیپلماتیک، آغاز جنگ، کودتا، فروپاشی دولت ها، بروز نا آرامی و شورش، تظاهرات خشونت آمیز، برخوردهای قومی-نژادی، جنبش دانشجویی، چالش های غیر قاعده مند جناح های سیاسی و تحولاتی از این دست، هر یک می تواند منشا بحرانی شدید و مخرب باشد.

علل بحران ها

(۱) ساختاری

- ☐ دولت ضعیف
- ☐ علایق امنیتی دولت
- ☐ جغرافیای قومی

(۲) سیاسی

- ☐ نهادهای سیاسی تبعیض آمیز
- ☐ ایدئولوژی های ملی
- ☐ سیاست بیناگروهی
- ☐ سیاست نخبه گرا

(۳) اقتصادی-اجتماعی

- ☐ مدرنیزاسیون
- ☐ مشکلات اقتصادی
- ☐ نظام های تبعیض آمیز اقتصادی

(۴) فرهنگی-ادراکی

- ☐ الگوی تبعیض فرهنگی
- ☐ تاریخ های گروهی مشکل ساز

پیدایش بحران زمینه های فراوانی دارد.

یکی از این زمینه ها، جغرافیایی است که هم موقعیت منطقه ای و هم فاصله آنها از قلمرو کشورهای درگیر را شامل می شود.

زمینه دیگر، ساختاری است یعنی نوع آرایش قدرت در نظامی که بحران در آن روی می دهد.

بحران ها ممکن است در حین تعارض یا جنگی که در جریان است، رخ دهند.

طرف های درگیر در یک بحران ممکن است دارای توانایی های مساوی یا نامساوی باشند.

همچنین قدرت های عمده ممکن است از یک بحران بین المللی برکنار باشند یا اینکه فعالانه در آن شرکت جویند.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

شناخت بحران و سطح آستانه

□ درک و شناخت بیشتر بحران ها برای تحقق صلح و امنیت داخلی و بین المللی ضروری است و شناختن آن موجب تحمیل شرایط اضطراری بر یک دولت شده و آن نیز به توسعه و تعمیق ابعاد شرایط بحرانی می انجامد.

□ هر چه شدت و دامنه بحران وسیع تر باشد آنگاه احتمال وقوع جنگ و به خطر افتادن صلح و امنیت ملی، منطقه ای و بین المللی بیشتر است.

□ در واقع درک و شناخت بیشتر بحران ها می تواند از وقوع یک سلسله اقدامات تحریک آمیز، استقرار قوای نظامی و مواردی از این قبیل جلوگیری کند.

□ با افزایش اعتمادسازی متقابل، سطح آستانه بحران برای مصالحه و مذاکره آماده می شود. برای مثال افزایش سطح آستانه دو کشور شوروی و آمریکا در بحران موشکی کوبا در دهه شصت میلادی موجب حل و فصل دیپلماتیک آن شد.

□ Threshold سطح آستانه را می توان به سطح تحمل طرف های بحران که آنها را به سوی مذاکره نه مناقشه سوق دهد، تعریف کرد.

عوامل و موارد مورد نیاز برای مدیریت بحران:

برنامه ریزی پیشگیرانه:

ایجاد برنامه‌ها و استراتژی‌های پیشگیرانه برای شناسایی و کاهش خطرات، آموزش جامعه و توسعه قابلیت‌های پیشگیری از بحران.

تدابیر امنیتی:

اعمال تدابیر امنیتی برای حفظ امنیت فیزیکی و سایبری در مقابل تهدیدها و حوادث مختلف.

تدابیر آمادگی:

آماده‌سازی نیروها، تجهیزات، و سیستم‌های ارتباطی برای پاسخ فوری به بحران.

ارتقاء زیرساخت‌ها:

توسعه و ارتقاء زیرساخت‌های مرتبط با امنیت و اطلاعات، از جمله شبکه‌های ارتباطی، سامانه‌های اطلاعاتی، و تجهیزات فنی.

آموزش و توسعه توانمندی:

آموزش و توسعه توانمندی‌های نیروها و جامعه در زمینه مدیریت بحران، امنیت، و اجرای تدابیر پیشگیرانه.

مدیریت اطلاعات:

ایجاد سیستم‌های مدیریت اطلاعات که اطلاعات دقیق و به‌روز را جمع‌آوری و ارائه کنند، از جمله سامانه‌های هوش مصنوعی و تحلیل داده‌ها.

هماهنگی و همکاری:

تشکیل سازوکارها و مکانیسم‌های هماهنگی بین نهادهای سازمان‌ها، و ارگان‌های مختلف در مواجهه با بحران.

تدابیر انسانی:

تدابیر مرتبط با مدیریت انسانی، از جمله تعامل با جامعه، ارتقاء رفتارهای ایمنی، و اداره ارتباطات بحرانی.

تدابیر اقتصادی:

اتخاذ تدابیر اقتصادی برای حمایت از افراد و سازمان‌ها در مقابل اثرات اقتصادی بحران.

ارتباطات فوری و کارآمد:

فرآیندها و فناوری‌های ارتباطات که در زمان بحران، اطلاعات را به سرعت و به‌روز به نیروها و جامعه انتقال دهند.

بازبایی و بازسازی:

برنامه‌ریزی برای فرآیند بازبایی و بازسازی پس از بحران به منظور بازگرداندن جامعه و سازمان به وضعیت عادی.

مدیریت اجتماعی:

برنامه‌ها و تدابیری که به مدیریت اثرات اجتماعی بحران، مانند تأثیرات روانی، کمک کنند.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

این عوامل و موارد، به صورت جامع و هماهنگ، می‌توانند به مدیریت بحران برخورد کارآمد و کاهش اثرات ناشی از بحران کمک کنند.

انواع بحران‌ها و راهکارهای مدیریت آنها:

بحران‌های طبیعی:

توضیح: شامل زلزله، سیل، آتشفشان، توفان، و حوادث طبیعی دیگر می‌شود.

راهکارهای مدیریت:

ایجاد نقشه‌های زلزله‌زمین‌شناسی و طرح اخلاص زدایی.

توسعه سیستم‌های هشدار زودهنگام و اخطار به جمعیت.

آموزش و آگاهی جمعیت در مورد رفتارهای ایمن در مواجهه با بحران‌های طبیعی.

بحران‌های انسانی:

توضیح: از جمله جنگ، تروریسم، ناپسندی‌های اجتماعی و سیاسی، و جرم‌های سازمان‌یافته.

راهکارهای مدیریت:

تدابیر امنیتی و حفاظت در برابر تهدیدهای انسانی.

توسعه سیاست‌ها و برنامه‌های پیشگیری از جرم‌های سازمان‌یافته.

افزایش همکاری بین نهادهای امنیتی و اطلاعاتی.

بحران‌های فناوری:

توضیح: از جمله حوادث هسته‌ای، حوادث سایبری، و اختلال در فناوری ارتباطات.

راهکارهای مدیریت:

ایجاد سیستم‌های مقاومت در برابر حوادث فناوری.

توسعه برنامه‌ها و تمرین‌های پاسخگویی به حوادث سایبری.

هماهنگی بین نهادها و سازمان‌ها برای مدیریت حوادث فناوری.

بحران‌های اقتصادی:

توضیح: از جمله رکود اقتصادی، بحران‌های مالی و تحریم‌های اقتصادی.

راهکارهای مدیریت:

توسعه برنامه‌های مقاومت اقتصادی.

اجرای سیاست‌های اقتصادی جهت پیشگیری از بحران‌های مالی.

همکاری بین بخش‌های مختلف اقتصادی و دولت.

بحران‌های بهداشت عمومی:

توضیح: از جمله بیماری‌های واگیر، اپیدمی‌ها، و حوادث بهداشتی.

راهکارهای مدیریت:

اجرای برنامه‌های پیشگیری و کنترل بیماری‌ها.

آموزش بهداشتی و ترویج سلامت عمومی.

توسعه سیستم‌های سریع و مؤثر پاسخ به اپیدمی‌ها.

بحران‌های اجتماعی:

توضیح: از جمله بحران‌های مهاجرت، تضاد اجتماعی، و عدم امنیت اجتماعی.

راهکارهای مدیریت:

توسعه برنامه‌ها برای مدیریت تنش‌ها و تعامل اجتماعی مثبت.

همکاری بین اجتماعی و سازمان‌های غیرانتفاعی در حل مسائل اجتماعی.

ارتقاء امنیت اجتماعی و ترویج فرهنگ تعاون.

با توجه به انواع مختلف بحران‌ها، راهکارهای مدیریت باید شخصی‌سازی شده و با توجه به ماهیت هر بحران به کار گرفته شوند. همچنین، هماهنگی و

همکاری میان نهادها و جوامع محلی و بین‌المللی اهمیت بالایی دارد.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

نتیجه‌گیری و بازبینی در مدیریت بحران

نتیجه‌گیری:

بحران‌ها به‌طور طبیعی و یا ناشی از فعالیت‌های انسانی همیشه یک چالش جدی برای جوامع و سازمان‌ها به‌حساب می‌آیند. هدف شناسایی عوامل و مواردی که برای مدیریت بحران ضروری هستند، می‌باشد. این عوامل شامل برنامه‌ریزی پیشگیرانه، تدابیر امنیتی، تدابیر آمادگی، ارتقاء زیرساخت‌ها، آموزش و توسعه توانمندی، مدیریت اطلاعات، هماهنگی و همکاری، تدابیر انسانی، تدابیر اقتصادی، ارتباطات فوری، بازیابی و بازسازی، و مدیریت اجتماعی بودند.

بازبینی و یادگیری:

یکی از جوانب اساسی در مدیریت بحران، توانایی یادگیری و بازبینی است. از هر بحران، سازمان‌ها و جوامع می‌توانند درس‌های ارزشمندی بگیرند تا در آینده بهتر و کارآمدتر به بحران‌ها پاسخ دهند. بازبینی مداوم از عملکرد در زمان بحران و شناخت نقاط قوت و ضعف، بهبود طرح‌ها و فرآیندها، و تصحیح مسیرهای اقدامی اجتناب‌ناپذیر است.

توصیه‌ها:

براساس تجربیات گذشته و یادگیری‌های مشترک از بحران‌ها، توصیه‌های زیر به‌عنوان راهکارهای اساسی در مدیریت بحران ارائه می‌شود:

توسعه و تقویت برنامه‌های آموزشی:

توسعه و اجرای دوره‌های آموزشی برای توانمندسازی جمعیت و کارکنان سازمان‌ها در زمینه مدیریت بحران.

توسعه همکاری بین‌المللی:

تقویت همکاری و تبادل تجربیات با سازمان‌ها و کشورهای دیگر در زمینه مدیریت بحران.

استفاده از فناوری:

به‌روزرسانی و استفاده از فناوری‌های نوین در زمینه‌های هوش مصنوعی، اینترنت اشیا، و تحلیل داده‌ها برای بهبود پاسخگویی به بحران‌ها.

تشویق به تحقیق و توسعه:

تشویق به انجام تحقیقات و توسعه فناوری‌ها و روش‌های نوین در زمینه مدیریت بحران.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

ادامه برنامه‌ریزی و تمرین‌های آمادگی:

ادامه برنامه‌ریزی و تمرین‌های آمادگی برای افراد و سازمان‌ها به‌منظور بهبود پاسخ به بحران‌ها.

تحقق این توصیه‌ها با همکاری مؤثر میان دولت، سازمان‌ها، جامعه مدنی، و بخش خصوصی، می‌تواند به مدیریت بهتر و کاهش اثرات بحران‌ها در جوامع کمک کند.

مراحل مدیریت بحران

مدیریت بحران یک فرآیند جامع و مرحله‌بندی شده است که کمک می‌کند تا بحران‌ها را مدیریت شده و اثرات منفی آنها را کاهش یابد.
در ادامه، مراحل مدیریت بحران توضیح داده شده است:

تعیین شناسایی بحران (شناسایی): در این مرحله، شناسایی بحران به عنوان گام اول و بحرانی در مدیریت بحران انجام می‌شود. جامعه باید برای شناسایی بحران‌های احتمالی و عوامل خطرناک تحلیل و پژوهش انجام دهد. این شامل ارزیابی ریسک‌ها، تحلیل سناریوهای بحرانی، و شناسایی ضعف‌ها و نقاط آسیب‌پذیری در سازمان می‌شود.

برنامه‌ریزی (تدوین استراتژی): در مرحله برنامه‌ریزی، باید استراتژی‌ها و برنامه‌های مدیریت بحران را تدوین گردد. این شامل تعیین اهداف و اهداف مدیریت بحران، تعیین نقش‌آفرینی‌ها و وظایف مرتبط با مدیریت بحران، تخصیص منابع، و تدوین دستورالعمل‌ها و راهکارهای اجرایی می‌شود.
پاسخ به بحران: هنگام وقوع بحران، باید به موقعیت بحرانی پاسخ داده شود. این مرحله شامل اطلاع‌رسانی به کارکنان و جامعه، اجرای تصمیمات اضطراری و اجرای عملیات مرتبط با بحران می‌شود. اهمیت اطلاع‌رسانی به مردم و تصمیم‌گیری مؤثر در این مرحله نباید نادیده گرفته شود.
ارزیابی و یادگیری: پس از پایان بحران، مرحله ارزیابی و یادگیری آغاز می‌شود. در این مرحله، عملکرد در مدیریت بحران برای بهبود برنامه‌ها و استراتژی‌ها ارزیابی می‌شود. تجربیات و درس‌های آموخته شده به دقت مورد بررسی قرار می‌گیرد تا در مدیریت بحران‌های آینده بهره‌وری بالاتری داشته باشیم.

این مراحل مدیریت بحران از تعیین و تشخیص بحران تا ارزیابی و یادگیری یک چرخه مدیریت بحران را شکل می‌دهند. این چرخه نه تنها به مدیریت بحران‌های پیش‌بینی‌شده کمک می‌کند بلکه برای مدیریت بحران‌های غیرمنتظره و ناگهانی آمادگی فراهم می‌کند. مدیریت بحران برای حفظ امنیت، عملکرد سازمانی و شهرت سازمان‌ها در شرایط بحرانی بسیار اساسی و ضروری است.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

عوامل کلیدی موفقیت در مدیریت بحران (سیاسی)

موفقیت در مدیریت بحران و کاهش تأثیرات منفی آن نیازمند توجه به عوامل مختلفی است. در ادامه، عوامل کلیدی موفقیت در مدیریت بحران توضیح داده شده است:

رهبری قوی: وجود رهبرانی با دیدگاه استراتژیک و توانایی تصمیم‌گیری در شرایط فشار بحرانی بسیار حیاتی است. این رهبران باید تصمیمات سریع و درست اتخاذ کنند و تمامی اعضای تیم را هماهنگ نمایند.

تجهیزات و منابع کافی: برای مدیریت بحران به تجهیزات و منابع کافی نیاز دارید. این شامل ابزارها، فناوری‌ها، و منابع انسانی مناسب می‌شود تا عملیات مدیریت بحران به خوبی انجام شود.

آموزش و تمرین: تمرین‌های مکرر و آموزش کارکنان در موقعیت‌های بحرانی بخصوص بحران‌های سیاسی بسیار مهم است. آموزش به کارکنان این امکان را می‌دهد که با سناریوهای مختلف بحرانی آشنا شوند و بتوانند به موقع و به درستی عمل کنند.

هماهنگی با سایر سازمان‌ها: در بحران‌های سیاسی، همکاری با سایر سازمان‌ها (دولتی و غیردولتی) ضروری است. تعامل مؤثر و هماهنگی با این سازمان‌ها برای موفقیت در مدیریت بحران ضروری است.

ارتباطات مؤثر: ارتباطات خوب با کارکنان، رسانه‌ها، و جامعه به تصمیم‌گیری در شرایط بحرانی کمک می‌کند. اطلاع‌رسانی صحیح و به‌موقع می‌تواند در موقعیت‌های بحرانی خوش‌رویی و موفقیت ایجاد کند.

تقویت قابلیت‌های تصمیم‌گیری: تصمیم‌گیری سریع و اثربخش در شرایط فشار بحرانی اساسی است. قابلیت‌های تصمیم‌گیری، تیم‌های مدیریت بحران را تقویت می‌کند و به ایجاد راهکارهای جاری و مؤثر کمک می‌کند.

تجربه و آموزش مداوم: تجربه‌های گذشته و درس‌های آموخته شده از بحران‌های گذشته باید به دقت مورد بررسی قرار گیرند. این تجربیات و آموزش‌ها باید به منظور بهبود برنامه‌های مدیریت بحران در آینده مورد استفاده قرار گیرند.

مانیتورینگ (کنترل) و ارزیابی مداوم: نظارت و ارزیابی مستمر از برنامه‌ها و استراتژی‌های مدیریت بحران ضروری است. این اقدامات به تعیین عملکرد سازمان در شرایط بحرانی و بهبود مستمر فرآیند مدیریت بحران کمک می‌کنند.

ترکیب این عوامل با هم می‌تواند به موفقیت در مدیریت بحران‌ها منجر شود و تأثیرات منفی آنها را به حداقل برساند. مدیریت بحران یک فرآیند چرخه‌ای است که نیازمند توجه مداوم و به‌روزرسانی به تغییرات و نیازهای سازمان و جامعه است.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

شش مرحله موثر مدیریت بحران سیاسی: شناسایی، تجزیه و تحلیل، برنامه‌ریزی، پیاده‌سازی، ارزیابی و بهینه‌سازی

مرحله ۱: شناسایی (شناخت)

شناسایی یا شناخت، ابتدایی‌ترین و مهمترین گام در فرآیند مدیریت بحران (سیاسی) است. در این مرحله، هدف اصلی تعیین و تفکیک عوامل مختلف خطرزا و بحران‌های پیش‌بینی نشده است. زیرا توانایی تدارک و برنامه‌ریزی در مواجهه با یک بحران، بستگی به درک صحیح و جامع از زمینه‌ها و شرایط پیش‌بینی نشده دارد.

گام ۱: تحلیل محیط خارجی

تحلیل اطلاعات محیطی: جمع‌آوری و تحلیل دقیق اطلاعات محیطی، از جمله شرایط آب و هوایی، زلزله، شرایط جغرافیایی و سایر عوامل محیطی که ممکن است منجر به بحران شود.
بررسی شرایط اقتصادی و اجتماعی: بررسی نقاط ضعف و تهدیدات مرتبط با شرایط اقتصادی و اجتماعی که می‌توانند به بحران منجر شوند.
تحلیل عوامل سیاسی و قانونی: بررسی تأثیرات احتمالی تغییرات در قوانین و سیاست‌های داخلی و خارجی بر روی فعالیت‌ها و عملکرد سازمان.

گام ۲: تحلیل داخلی سازمان

شناسایی نقاط ضعف و قدرت‌ها: تحلیل SWOT برای تعیین نقاط ضعف، قدرت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات داخل سازمان به منظور تدابیر اصلاحی.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

مدیریت ریسک: تشخیص و تحلیل ریسک‌های مرتبط با عملکرد سازمان و تدابیر جلوگیری.

گام ۳: تعیین تهدیدات و فرصت‌ها

تشخیص تهدیدات پتانسیل: شناسایی عواملی که ممکن است در آینده منجر به بحران شوند، از جمله حوادث طبیعی، حوادث انسانی و تغییرات فناورانه.
شناسایی فرصت‌های بهبود: شناسایی فرصت‌های احتمالی که ممکن است در پی بحران بروزدهنده باشند.

در مرحله شناسایی، اطلاعات جامع و دقیق از محیط خارجی و داخلی سازمان به دست آمده و نقاط ضعف، قدرت‌ها، تهدیدات و فرصت‌ها مشخص می‌شوند. این تحلیل‌ها به سازمان کمک می‌کند تا به شناخت دقیق‌تری از چالش‌ها و فرصت‌های محیط خود برسد و برنامه‌های موثرتری برای مراحل بعدی مدیریت بحران تدوین کند.

مرحله ۲: تجزیه و تحلیل

تجزیه و تحلیل، مرحله دوم از فرآیند مدیریت بحران سیاسی است که پس از شناخت دقیق عوامل خطرزا و بحران‌های پیش‌بینی‌نشده انجام می‌شود. در این مرحله، هدف اصلی بررسی دقیق‌تر و تحلیلی عمیق‌تر از اطلاعات به دست آمده در مرحله اول است. این تحلیل کمک می‌کند تا میزان تأثیر بحران‌های مختلف را بر عملکرد خود ارزیابی کرده و بهترین راهکارها را برای پیشگیری و مدیریت این بحران‌ها انتخاب کند.

کام ۱: ارزیابی احتمال وقوع بحران

تحلیل احتمال وقوع: ارزیابی احتمال وقوع بحران‌های شناسایی شده و تعیین اولویت بر اساس احتمالات. شناسایی عوامل تسریع‌کننده و کاهش‌دهنده: شناسایی عواملی که ممکن است به وقوع بحران‌ها کمک کنند یا برعکس، فرآیندها و تدابیری که می‌توانند احتمال وقوع را کاهش دهند.

کام ۲: ارزیابی تأثیرات

تحلیل تأثیرات مختلف: بررسی تأثیرات مختلفی که بحران‌ها بر عملکرد دولت‌ها، افراد، دارایی‌ها و محیط کلان دارند. ارزیابی خسارات مالی و غیرمالی: برآورد اثرات مالی و غیرمالی بحران‌ها به منظور تعیین ضریب اهمیت و اولویت‌بندی بحران‌ها.

کام ۳: تحلیل ریسک‌ها

شناسایی ریسک‌ها و مواجهه با آنها: شناسایی ریسک‌های احتمالی به وقوع پیوستن بحران‌ها و برنامه‌های مدیریت ریسک. پذیرش و انتقال ریسک: تعیین استراتژی‌های پذیرش یا انتقال ریسک‌ها به منظور کاهش اثرات منفی بحران.

تجزیه و تحلیل به عنوان مرحله دوم از فرآیند مدیریت بحران، اطلاعات به دست آمده از شناسایی را به تحلیل دقیق‌تر و قابل اطمینان‌تری تبدیل می‌کند. این تحلیل، امکان می‌دهد تا اولویت‌بندی اقدامات بر اساس احتمال و تأثیرات بحران‌ها انجام یابد و راهکارهای اصلی برای مدیریت بهینه بحران‌ها اعلام گردد. تجزیه و تحلیل هوشمندانه ریسک‌ها و تأثیرات بحران‌ها، این امکان را می‌دهد تا با منابع موجود به بهترین شکل ممکن از مواجهه با بحران‌ها پیشگیری شود و در صورت بروز، با سرعت و کارآمدی مدیریت گردد.

مرحله ۳: برنامه‌ریزی

برنامه‌ریزی، مرحله سوم از فرآیند مدیریت بحران است که پس از شناسایی و تجزیه و تحلیل بحران‌ها انجام می‌شود. در این مرحله، هدف اصلی تدوین برنامه‌ها و راهکارهای دقیق و کارآمد برای پیشگیری از بروز بحران (سیاسی)، مدیریت اثرات آن، و اداره اثربخشی اقدامات در شرایط بحرانی است.

گام ۱: تدوین برنامه‌های ایمنی

تدوین برنامه‌های پیشگیری: شامل اقدامات پیشگیری مانند تأمین ایمنی، آموزش‌های ایمنی و تدابیر ایمنی در محیط کار و زندگی روزمره.

تدوین برنامه‌های واکنش فوری: تدابیر فوری در صورت بروز بحران به منظور کاهش خسارات احتمالی و حفظ امنیت افراد و دارایی‌ها.

گام ۲: تخصیص منابع

تخصیص منابع انسانی: تعیین نیروها و تشکیل تیم‌های مختلف برای اجرای برنامه‌ها و پیاده‌سازی اقدامات.
تخصیص منابع مالی: تخصیص بودجه‌های لازم برای اجرای برنامه‌ها و اقدامات مدیریت بحران.

گام ۳: تدابیر ارتباطات

برنامه‌ریزی ارتباطات: تدوین راهکارهای ارتباطی برای اطلاع‌رسانی به افراد داخل و خارج سازمان در شرایط بحرانی.
تدابیر اطلاع‌رسانی عمومی: اطلاع‌رسانی به عموم مردم و نهادهای مرتبط به منظور حفظ شفافیت و کاهش نگرانی‌ها.

گام ۴: تشکیل تیم‌ها و وظایف

تعیین وظایف و مسئولیت‌ها: تعیین مسئولیت‌ها و وظایف اعضای تیم‌های بحران به منظور اجرای برنامه‌ها و اقدامات.
آموزش و تمرینات تیم‌ها: برگزاری تمرینات و آموزش‌های منظم برای تیم‌های بحران به منظور افزایش آمادگی در مواجهه با بحران‌ها.

در مرحله برنامه‌ریزی، اقدامات و برنامه‌ها به منظور پیشگیری از بحران، مدیریت اثرات آن و اداره اثربخشی اقدامات در شرایط بحرانی تدوین می‌شوند. این برنامه‌ریزی به سازمان امکان می‌دهد تا با دقت و تدبیر به اجرای اقدامات بپردازد و مدیریت بهینه بحران‌ها را انجام دهد. همچنین، این مرحله شامل تدابیر ارتباطات و تعیین وظایف کلان تر تیم‌ها است که در زمان بحران، سرعت و کارایی اقدامات را افزایش می‌دهد.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

مرحله ۴: پیاده‌سازی

پیاده‌سازی، مرحله چهارم در فرآیند **مدیریت بحران سیاسی** است که پس از شناخت، تجزیه و تحلیل، و برنامه‌ریزی اجرایی اقدامات برنامه‌ها و تدابیر مورد تصویب قرار گرفته است. در این مرحله، تمام طرح‌ها و برنامه‌ها عملیاتی شدند و افراد و تیم‌ها به اجرای تدابیر اقدامات در شرایط بحرانی مشغول هستند.

کام ۱: اجرای برنامه‌ها و تدابیر

اجرای برنامه‌های پیشگیری: پیاده‌سازی اقدامات پیشگیری مانند اجرای تمرینات، افزایش ایمنی، و بهبود فرآیندها. اجرای تدابیر واکنش فوری: اعمال اقدامات فوری در هنگام وقوع بحران بر اساس برنامه‌های تدوین شده.

کام ۲: تجهیزات و فناوری

ارتقاء تجهیزات ایمنی: اجرای اقدامات جهت بهبود و ارتقاء تجهیزات و ابزارهای مرتبط با ایمنی. استفاده از فناوری: به کارگیری فناوری‌های مدرن برای پیشگیری، ارتقاء اطلاع‌رسانی، و مدیریت بهتر بحران‌ها.

کام ۳: ارتباطات

اجرای برنامه‌های ارتباطات: پیاده‌سازی فرآیندها و اقدامات ارتباطی در شرایط بحرانی. اطلاع‌رسانی مستمر: ادامه ارتباطات با مردم و نهادهای مرتبط به صورت مستمر.

کام ۴: تجربه‌آموزی و اصلاح

برگزاری تمرینات و آموزش‌ها: برگزاری تمرینات مکرر جهت بهبود مهارت‌ها و آمادگی تیم‌ها. جمع‌آوری تجربیات: ثبت و جمع‌آوری تجربیات به دست آمده در زمان اجرای برنامه‌ها و تدابیر.

در مرحله پیاده‌سازی، تمام زمینه‌ها و برنامه‌ها به اجرای عملیاتی درآمده و تیم‌ها و افراد به اجرای تدابیر مدیریت بحران سیاسی در شرایط واقعی پرداخته‌اند. این مرحله علاوه بر اجرای برنامه‌ها، شامل ارتقاء تجهیزات، بهره‌گیری از فناوری، اطلاع‌رسانی فوری و اجرای تمرینات و آموزش‌های مکرر است. همچنین، جمع‌آوری تجربیات این مرحله مهم برای اصلاح برنامه‌ها و بهبود مداوم فرآیند مدیریت بحران است.

مرحله ۵: ارزیابی

ارزیابی، مرحله پنجم از فرآیند مدیریت بحران است که به منظور ارزیابی عملکرد و اثربخشی اقدامات انجام می‌شود. این مرحله با تمرکز بر روی اطمینان از اجرای صحیح برنامه‌ها و تدابیر، شناسایی نقاط قوت و ضعف، و بهبود مستمر فرآیند مدیریت بحران انجام می‌شود.

گام ۱: اندازه‌گیری اجرای برنامه‌ها

بررسی پیشرفت: بررسی و اندازه‌گیری پیشرفت در اجرای برنامه‌ها و تدابیر ایمنی.
ارزیابی عملکرد فردی و تیمی: ارزیابی عملکرد افراد و تیم‌ها در طول فرآیند مدیریت بحران.

گام ۲: ارزیابی عملکرد تجهیزات و فناوری

بررسی تجهیزات: ارزیابی کارکرد تجهیزات ایمنی و به‌روز بودن فناوری‌ها.
تصحیح تجهیزات: اصلاح و به‌روزرسانی تجهیزات به منظور افزایش کارایی در شرایط بحرانی.

گام ۳: ارتباطات و اطلاع‌رسانی

بررسی عملکرد ارتباطات: بررسی عملکرد فرآیندها و تدابیر ارتباطات در شرایط بحران.
ارزیابی اثربخشی اطلاع‌رسانی: ارزیابی اثربخشی اطلاع‌رسانی به عموم مردم و نهادهای مرتبط.

گام ۴: تجربه‌آموزی و بهبود

بررسی تجربیات: مرور و بررسی تجربیات به دست آمده در طول اجرای برنامه‌ها.
تصحیح و بهبود برنامه‌ها: اصلاح و بهبود برنامه‌ها و تدابیر بر اساس تجربیات به دست آمده.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

گام ۵: اصلاح فرآیند مدیریت بحران

ارزیابی کلی فرآیند: ارزیابی کلی فرآیند مدیریت بحران و تعیین نقاط قوت و ضعف.
تعیین تغییرات مورد نیاز: تعیین تغییرات و بهبودهای لازم در فرآیند مدیریت بحران.

مرحله ارزیابی برای اطمینان از اثربخشی برنامه‌ها و تدابیر مدیریت بحران ضروری است. با انجام ارزیابی منظم، سازمان قادر خواهد بود تا نقاط قوت خود را تقویت کرده، نقاط ضعف را بهبود داده و فرآیند مدیریت بحران را بهبود بخشد. این مرحله یک فرآیند چرخه مدیریت بحران مداوم است که این امکان را می‌دهد تا در مقابل تغییرات محیطی و شناخت بهتر از بحران‌ها، موازنه و بهبود مستمر ادامه یابد.

مرحله ۶: بهینه‌سازی

مرحله بهینه‌سازی، آخرین مرحله از فرآیند مدیریت بحران (سیاسی) است که به منظور افزایش کارایی و اثربخشی سیستم مدیریت بحران انجام می‌شود. در این مرحله، اقدامات اصلاحی بر اساس نتایج ارزیابی‌ها و تجربیات گذشته انجام می‌شود تا سازمان بهترین حالت ممکن را در مواجهه با بحران‌ها داشته باشد.

کام ۱: تحلیل نتایج ارزیابی

بررسی نتایج ارزیابی: تجزیه و تحلیل دقیق نتایج به‌دست آمده از مرحله ارزیابی. شناسایی نقاط قوت و ضعف: تشخیص نقاط قوتی که باید تقویت شوند و نقاط ضعفی که نیاز به بهبود دارند.

کام ۲: تعیین تغییرات

شناسایی تغییرات مورد نیاز: تشخیص تغییراتی که به منظور بهبود عملکرد و افزایش کارایی مدیریت بحران نیاز است. تدوین برنامه بهبود: تدوین برنامه اقدامات جهت اجرای تغییرات مورد نیاز.

کام ۳: بهبود فرآیندها

بهبود فرآیندها: اصلاح و بهبود فرآیندها و رویه‌ها بر اساس نتایج به‌دست آمده. تضمین انطباق با استانداردها: اطمینان از اینکه سیستم مدیریت بحران با استانداردها و نیازمندی‌های مرتبط انطباق دارد.

کام ۴: توسعه دانش و آموزش

توسعه دانش: ارتقاء دانش تیم‌ها و افزایش توانمندی‌ها در حوزه مدیریت بحران. آموزش مداوم: برگزاری دوره‌های آموزشی منظم جهت به‌روزرسانی دانش و مهارت‌های تیم‌ها.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

کام ۵: ارزیابی و بازبینی دوره مدیریت بحران

ارزیابی دوره مدیریت بحران: بررسی و ارزیابی تأثیرات تغییرات و بهبودهای اعمال شده. تعیین نقاط قابل بهبود: شناسایی نقاطی که هنوز نیاز به بهبود دارند.

بهینه‌سازی به عنوان مرحله‌ای که به صورت مداوم در فرآیند مدیریت بحران جاری است، این امکان را می‌دهد تا با استفاده از تجربیات گذشته و نتایج ارزیابی‌ها، بهبودهای مستمر اعمال کرده و با مواجهه با چالش‌های جدید، بهترین عملکرد ممکن را در مدیریت بحران داشته باشد. این کام مهم برای ایجاد یک سازمان یادگیرنده و افزایش توانایی آن در مقابله با تغییرات و بحران‌های آینده است.

انواع مدیریت بحران

بحران‌ها جزء واقعیت‌های زندگی هستند و همیشه ممکن است به ما آسیب بزنند. بحران‌ها می‌توانند از مخاطرات طبیعی گرفته تا مشکلات انسانی مختلفی مثل حوادث ناشی از عدم مدیریت صحیح منابع یا حتی مشکلات سیاسی یا اقتصادی باشند. به منظور کاهش خسارت‌های احتمالی و حفظ عملکرد سازمانی در مواجهه با این بحران‌ها، مدیریت بحران یک مفهوم حیاتی است.

(1) مدیریت بحران پیشگیرانه (Preventive Crisis Management)

مدیریت بحران پیشگیرانه یک نوع مدیریت بحران است که به طراحی و اجرای اقدامات یا هدف جلوگیری از وقوع بحران‌ها و حوادث غیرمنتظره متمرکز می‌شود. این نوع مدیریت بحران توسط سازمان‌ها و افراد به منظور کاهش خسارت‌ها، حفظ عملکرد سازمانی و افزایش توانایی پاسخ به مواجهه با وقوع بحران‌های پتانسیل اجرایی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

اهمیت مدیریت بحران پیشگیرانه

مدیریت بحران پیشگیری به عنوان اقدامات پیشگیرانه و پیش‌بینی در مقابل مخاطرات مختلف عمل می‌کند. این نوع مدیریت بحران از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا:

الف) کاهش خسارت‌ها: با اتخاذ اقدامات پیشگیرانه، می‌توان خسارت‌های ناشی از بحران‌ها را به حداقل رساند یا حتی از وقوع آن‌ها جلوگیری کرد.

ب) تداوم عملکرد سازمانی: با جلوگیری از وقوع بحران‌ها یا کاهش تأثیر آن‌ها، عملکرد سازمانی در شرایط نرمال حفظ می‌شود.

ج) آمادگی واحدها: اقدامات پیشگیرانه منجر به آمادگی و آموزش پرسنل می‌شوند تا بتوانند بهترین پاسخ را در زمان وقوع بحران ارائه دهند.

د) صرفه‌جویی در هزینه: پیشگیری از بحران‌ها و حوادث باعث کاهش هزینه‌های مرتبط با اصلاحات و پسابرنامه مدیریت بحران می‌شود.

اقدامات مدیریت بحران پیشگیرانه

برای انجام مدیریت بحران پیشگیری‌ای، سازمان‌ها و افراد می‌توانند اقدامات زیر را انجام دهند:

- الف) تحلیل ریسک: تحلیل دقیق مخاطرات و تهدیدات ممکنه به سازمان کمک می‌کند تا برنامه‌های پیشگیری متناسب را اجرا کند.
- ب) آموزش و تعلیم: آموزش پرسنل در زمینه مدیریت بحران و آموزش‌های مرتبط با ایمنی و امنیت می‌تواند تأثیرگذار باشد.
- ج) تدوین طرح‌های پیشگیری: سازمان‌ها باید طرح‌های پیشگیری و تدابیر اجرایی را تهیه کرده و آن‌ها را به روز نگه دارند.
- د) مکانیزم‌های اطلاع‌رسانی: ایجاد مکانیزم‌های اطلاع‌رسانی موثر برای هشدار دادن در مواجهه با مخاطرات و بحران‌ها ضروری است.
- ه) ارزیابی و بازخورد: ارزیابی دوره‌ای و بازخورد از طرح‌های پیشگیری می‌تواند منجر به بهبود مداوم اقدامات شود.

مدیریت بحران پیشگیری یک رویکرد اساسی در جلوگیری از وقوع بحران‌ها و مخاطرات مختلف است. با اجرای این نوع مدیریت بحران، سازمان‌ها و افراد قادرند به بهبود آمادگی، کاهش خسارت‌ها، و افزایش پایداری و عملکرد خود در مواجهه با بحران‌ها بپردازند. از اهمیت بالای مدیریت بحران پیشگیری برای حفظ امنیت و پایداری سازمانی و جامعه به عنوان یکی از اصول مدیریت بحران و امنیت ملی نباید غفلت شود.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

مدیریت بحران تدارکی (Operational Crisis Management)

مدیریت بحران تدارکی یکی از انواع مدیریت بحران است که به برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات در زمان وقوع بحران متمرکز می‌شود. این نوع مدیریت بحران به تنظیم و اجرای طرح‌ها و استراتژی‌های از پیش تعیین شده برای مواجهه با بحران‌های پیش‌بینی نشده می‌پردازد.

اهمیت مدیریت بحران تدارکی

مدیریت بحران تدارکی اهمیت بالایی در مواجهه با بحران‌ها و حوادث غیرمنتظره دارد. این نوع مدیریت بحران به عنوان پله اساسی در پاسخ به بحران‌ها عمل می‌کند و از اهمیت زیر بر خوردار است:

الف) اجرای موثر: در زمان وقوع بحران، اقدامات بی‌ترتیب و اجرایی ضروری است. مدیریت بحران تدارکی تضمین می‌کند که این اقدامات با دقت و سرعت انجام می‌شوند.

ب) کاهش خسارت‌ها: با بهره‌گیری از طرح‌های تدارکی، می‌توان خسارت‌های ناشی از بحران را به حداقل رساند.

ج) حفظ اعتماد عمومی: از آنجا که واکنش به بحران در دید عمومی قرار می‌گیرد، اجرای دقیق و موثر طرح‌های تدارکی می‌تواند به حفظ اعتماد عمومی کمک کند.

د) آمادگی تیم‌های واکنش به بحران: تیم‌های واکنش به بحران تحت آمادگی قرار دارند و از طریق تمرین‌ها و آموزش‌های منظم آماده می‌شوند.

اقدامات مدیریت بحران تدارکی

برای انجام مدیریت بحران تدارکی، باید اقدامات زیر را انجام داد:

الف) تدوین طرح‌های بحران: سازمان‌ها باید طرح‌های بحران جزئی و کامل تدارکی تهیه کنند که مشتمل بر راهبردها، فرآیندها، و تدابیر اجرایی برای مدیریت بحران باشد.

ب) تخصیص منابع: منابع مالی، انسانی، و فیزیکی باید به تیم‌های مدیریت بحران تخصیص داده شود تا بتوانند وظایف خود را انجام دهند.

ج) آماده‌سازی تیم‌ها: تیم‌های واکنش به بحران باید تمرین‌های دوره‌ای و آموزش‌های منظم دریافت کنند تا در زمان وقوع بحران به خوبی عمل کنند.

د) مکانیزم‌های اطلاع‌رسانی: سازمان‌ها باید سیستم‌های اطلاع‌رسانی مؤثر و قابلیت ارتباط فوری برای اعضای تیم‌های مدیریت بحران داشته باشند.

ه) اجرای تمرین‌ها: تمرین‌های شبیه‌سازی بحران باید به دوره‌های تمرینی منظم تبدیل شوند تا تیم‌ها و سازمان‌ها بتوانند تجربه عملی مدیریت بحران را کسب کنند.

مدیریت بحران تدارکی برنامه‌ریزی، آمادگی و اجرای طرح‌ها و تدابیر اجرایی در زمان وقوع بحران را مشمول می‌شود. این نوع مدیریت بحران اهمیت زیادی در حفظ عملکرد سازمانی و کاهش خسارت‌های ناشی از بحران دارد. از اهمیت بالایی مدیریت بحران تدارکی در مقابله با بحران‌ها و حوادث مختلف به عنوان یک اصل اساسی در استراتژی‌های مدیریت بحران نباید غفلت شود.

مدیریت بحران اصلاحی (Remedial Crisis Management)

مدیریت بحران اصلاحی یکی از انواع مدیریت بحران است که به تحلیل و اصلاح شرایط و وضعیت پس از وقوع بحران متمرکز می‌شود. این نوع مدیریت بحران به منظور یافتن راه‌حلهایی برای اصلاح و بهبود وضعیت بعد از وقوع بحران انجام می‌شود.

اهمیت مدیریت بحران اصلاحی

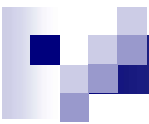
مدیریت بحران اصلاحی به عنوان بخش مهمی از فرآیند مدیریت بحران اهمیت دارد. این نوع مدیریت بحران برای اصلاح مشکلات و نقص‌ها در سازمان و وضعیت عملیاتی پس از وقوع بحران ضروری است و از اهمیت زیر برخوردار است:

الف) بهبود عملکرد: مدیریت بحران اصلاحی به سازمان‌ها این امکان را می‌دهد تا عملکرد خود را اصلاح و بهبود دهند.

ب) ایجاد اثربخشی: از طریق تحلیل ریشه‌های مشکلات و اشکالات، می‌توان به عواملی که به وقوع بحران منجر شده‌اند پی برد و اقدامات اصلاحی را انجام داد.

ج) افزایش پایداری: اصلاح و بهبود وضعیت پس از وقوع بحران می‌تواند به پایداری سازمانی کمک کند و از وقوع مشابه در آینده جلوگیری کند.

د) حفظ اعتماد عمومی: اقدامات اصلاحی صادقانه و کارآمد می‌توانند به حفظ اعتماد عمومی به سازمان کمک کنند.

اقدامات مدیریت بحران اصلاحی

برای انجام مدیریت بحران اصلاحی، باید اقدامات زیر را انجام داد:

الف) تحلیل ریشه‌های مشکل: برای اصلاح و بهبود وضعیت، ابتدا باید ریشه‌های مشکلات و نقص‌ها را تحلیل کرد. این تحلیل به شناسایی عوامل اصلی مشکل کمک می‌کند.

ب) تدوین طرح‌های اصلاحی: طرح‌های اصلاحی بر اساس تحلیل ریشه‌های مشکلات تدوین می‌شوند. این طرح‌ها شامل اقدامات مشخص برای اصلاح و بهبود وضعیت هستند.

ج) اجرای تغییرات: تغییرات مورد نیاز بر اساس طرح‌های اصلاحی اجرا می‌شوند. این شامل تغییر فرآیندها، تجهیزات، سیاست‌ها و فرهنگ سازمانی ممکن است.

د) ارزیابی و بازخورد: ارزیابی دوره‌ای و بازخورد از اثربخشی تغییرات انجام شده برای اصلاح و بهبود وضعیت ضروری است.

مدیریت بحران اصلاحی یک مرحله حیاتی در مدیریت بحران است که به اصلاح و بهبود وضعیت پس از وقوع بحران می‌پردازد. این نوع مدیریت بحران اهمیت بسیاری در افزایش عملکرد سازمانی و کاهش خسارت‌ها دارد. از اهمیت بالای مدیریت بحران اصلاحی در تقویت اثربخشی سازمان‌ها و تضمین پایداری و عملکرد مطلوب در مواجهه با بحران‌ها و حوادث مختلف نباید غفلت شود.

مدیریت بحران پسابرنامه (Post-Crisis Management)

مدیریت بحران پسابرنامه یکی از انواع مدیریت بحران است که به اقدامات و برنامه‌ریزی بعد از وقوع بحران متمرکز می‌شود. این نوع مدیریت بحران اهمیت زیادی در تجزیه و تحلیل وضعیت پس از بحران، ارزیابی عملکرد و تدوین طرح‌های تدابیری برای جلوگیری از وقوع مشابه در آینده دارد.

اهمیت مدیریت بحران پسابرنامه

مدیریت بحران پسابرنامه به عنوان یکی از مراحل حیاتی در مدیریت بحران اهمیت دارد. این نوع مدیریت بحران مسائل مهمی از جمله ارزیابی عملکرد در زمان بحران، شناسایی علل و عوامل وقوع بحران، و تدوین طرح‌های تدابیری برای پیشگیری از وقوع مشابه در آینده را پوشش می‌دهد.

از اهمیت مدیریت بحران پسابرنامه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- الف) **ارزیابی عملکرد:** ارزیابی عملکرد در زمان بحران و تجزیه و تحلیل تصمیمات گرفته شده می‌تواند به بهبود عملکرد آینده کمک کند.
- ب) **شناسایی علل و عوامل:** تحلیل ریشه‌های مشکلات و عوامل وقوع بحران اطلاعات مهمی را برای پیشگیری از وقوع مشابه فراهم می‌کند.
- ج) **تدوین طرح‌های تدابیری:** طرح‌های تدابیری برای جلوگیری از وقوع بحران‌های مشابه در آینده مهم هستند و باید با دقت تدوین شوند.
- د) **تحلیل شرایط پس از بحران:** مدیریت بحران پسابرنامه به تجزیه و تحلیل وضعیت پس از بحران و میزان تأثیر بحران بر روی سازمان کمک می‌کند.

اقدامات مدیریت بحران پسابرنامه

برای انجام مدیریت بحران پسابرنامه، باید اقدامات زیر را انجام داد:

الف) ارزیابی عملکرد: باید عملکرد سازمان و تیم‌های مدیریت بحران در زمان وقوع بحران ارزیابی شود. این شامل ارزیابی موفقیت‌ها و نقص‌ها می‌شود.

ب) تجزیه و تحلیل علل و عوامل: علل و عوامل وقوع بحران باید دقیقاً شناسایی و تجزیه و تحلیل شوند. این تجزیه و تحلیل باید به اثبات ریشه‌های مشکلات بپردازد.

ج) تدوین طرح‌های تدابیری: بر اساس تحلیل ریشه‌ها و شناسایی عوامل وقوع بحران، طرح‌های تدابیری برای جلوگیری از وقوع مشابه در آینده باید تدوین شوند.

د) ارتقاء آمادگی: تدوین و اجرای طرح‌های تدابیری به منظور ارتقاء آمادگی سازمان به مواجهه با بحران‌های مشابه ضروری است.

مدیریت بحران پسابرنامه مرحله‌ای از مدیریت بحران است که به تجزیه و تحلیل وضعیت پس از وقوع بحران، ارزیابی عملکرد، شناسایی علل و عوامل وقوع بحران و تدوین طرح‌های تدابیری می‌پردازد. این نوع مدیریت بحران اهمیت بالایی در پیشگیری از وقوع بحران‌های مشابه در آینده و بهبود عملکرد سازمانی دارد. از اهمیت بالای مدیریت بحران پسابرنامه در حفظ پایداری سازمانی و بهبود تدابیر واکنش به بحران‌ها نباید غفلت شود.

مدیریت بحران کمال آمادگی (Ultimate Preparedness Crisis Management)

مدیریت بحران کمال آمادگی، یکی از انواع مدیریت بحران است که به تدارک و آمادگی مداوم سازمان‌ها و افراد برای مواجهه با بحران‌ها و حوادث غیرمنتظره متمرکز می‌شود. این نوع مدیریت بحران به ایجاد یک فرهنگ آمادگی و تحول مداوم در سازمان‌ها برای پیش‌بینی، پیش‌گیری و مدیریت بحران‌ها می‌پردازد.

اهمیت مدیریت بحران کمال آمادگی

مدیریت بحران کمال آمادگی اهمیت بسیاری در افزایش قدرت سازمان‌ها برای مقابله با بحران‌ها دارد. این نوع مدیریت بحران به ایجاد یک فرهنگ آمادگی، تحول مداوم و تدارک به منظور کاهش احتمال وقوع بحران‌ها و افزایش توانایی پاسخ به آن‌ها می‌پردازد.

از اهمیت بالای مدیریت بحران کمال آمادگی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- الف) پیش‌گیری از بحران: اقدامات مداوم برای پیش‌بینی و پیش‌گیری از بحران‌ها می‌تواند به کاهش احتمال وقوع آن‌ها کمک کند.
- ب) کاهش خسارت‌ها: اگر بحران رخ دهد، آمادگی مداوم می‌تواند به کاهش خسارت‌ها و اثرات آن کمک کند.
- ج) افزایش توانایی پاسخ: تمرین‌ها، آموزش‌ها و تجهیزات منظم می‌تواند توانایی پاسخ به بحران‌ها را افزایش دهد.
- د) حفظ عملکرد سازمانی: حفظ عملکرد در شرایط بحرانی و پس از آن مهم است تا سازمان به سرعت به وضعیت نرمال بازگردد.

اقدامات مدیریت بحران کمال آمادگی

برای انجام مدیریت بحران کمال آمادگی، باید اقدامات زیر را انجام داد:

(الف) تدارک به آمادگی: سازمان‌ها باید تدابیر آمادگی برای مقابله با بحران‌ها و حوادث را اجرایی کنند. این شامل طراحی طرح‌های آمادگی و انجام تمرین‌ها می‌شود.

(ب) آموزش و آگاهی‌رسانی: آموزش و آگاهی‌رسانی به اعضای سازمان در زمینه مدیریت بحران و عملکرد در شرایط بحرانی ضروری است.

(ج) تحلیل و برنامه‌ریزی: تحلیل مخاطرات و برنامه‌ریزی برای پیش‌بینی و پیش‌گیری از بحران‌ها مهم است.

(د) تجهیزات و فناوری: تجهیزات و فناوری‌های مداوم باید به روز رسانی شوند تا توانایی پاسخ به بحران‌ها بهبود یابد.

(ه) ارزیابی و بهبود مداوم: سازمان‌ها باید ارزیابی‌های مداوم از آمادگی و توانایی خود داشته باشند و اقدامات اصلاحی برای بهبود بگیرند.

مدیریت بحران کمال آمادگی به تدابیر دائمی برای پیش‌بینی، پیش‌گیری، و مدیریت بحران‌ها و حوادث غیرمنتظره می‌پردازد. این نوع مدیریت بحران اهمیت زیادی در افزایش توانایی سازمان‌ها برای مقابله با بحران‌ها دارد و به ایجاد یک فرهنگ آمادگی در سازمان‌ها کمک می‌کند. از اهمیت بالای مدیریت بحران کمال آمادگی در تقویت اثربخشی سازمان‌ها و کاهش احتمال وقوع بحران‌ها و حوادث غیرمنتظره نباید غفلت شود.

مدیریت بحران تطبیقی (Adaptive Crisis Management)

مدیریت بحران تطبیقی یکی از انواع مدیریت بحران است که به تطبیق با محیط متغیر و پیش‌بینی نشده **پس از وقوع بحران** متمرکز می‌شود. این نوع مدیریت بحران از فرآیند تعامل با محیط، تجزیه و تحلیل مداوم و تصمیم‌گیری انعطاف‌پذیر برای مقابله با تغییرات آتی بهره می‌برد.

اهمیت مدیریت بحران تطبیقی

مدیریت بحران تطبیقی اهمیت زیادی در مقابله با بحران‌ها دارد، زیرا این نوع مدیریت بحران به تطبیق مداوم و انعطاف‌پذیری با محیط تغییرپذیر و ناپیش‌بینی اهمیت می‌دهد.

از اهمیت بالای مدیریت بحران تطبیقی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) تطبیق با تغییرات: بحران‌ها ممکن است شرایط محیطی را به شدت تحت تأثیر قرار دهند. مدیریت بحران تطبیقی به سازمان‌ها کمک می‌کند تا با تغییرات سریع و ناپیش‌بینی تطبیق کنند.

ب) انعطاف‌پذیری: این نوع مدیریت بحران از انعطاف‌پذیری و تصمیم‌گیری سریع برای مقابله با مواجهه‌های جدید بهره می‌برد.

ج) تعامل با محیط: مدیریت بحران تطبیقی تأکید دارد تا سازمان‌ها با محیط خارجی تعامل کرده و تغییرات آن را در نظر بگیرند.

د) پیش‌بینی محتمل‌ترین رخدادها: با تجزیه و تحلیل مداوم شرایط محیطی، سازمان‌ها می‌توانند پیش‌بینی بهتری از رخدادهای آتی داشته باشند.

اقدامات مدیریت بحران تطبیقی

برای انجام مدیریت بحران تطبیقی، باید اقدامات زیر را انجام داد:

- الف) تحلیل محیط: تحلیل مداوم محیط اطراف برای شناخت تغییرات و تهدیدها ضروری است.
- ب) تصمیم‌گیری انعطاف‌پذیر: سازمان‌ها باید توانایی تصمیم‌گیری سریع و انعطاف‌پذیری را داشته باشند.
- ج) تطبیق با تغییرات: سازمان‌ها باید برنامه‌های اصلاحی برای تطبیق با تغییرات تدوین و اجرا کنند.
- د) تعامل با ذینفعان: تعامل با ذینفعان خارجی از جمله مشتریان، تأمین‌کنندگان، و ارگان‌های دولتی ضروری است.
- ه) توسعه ظرفیت تعاملی: توسعه ظرفیت برای تعامل با تغییرات و مدیریت بحران‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است.

مدیریت بحران تطبیقی به تطبیق مداوم و انعطاف‌پذیری با محیط تغییرپذیر و ناپیش‌بینی تأکید می‌کند. این نوع مدیریت بحران اهمیت بسیاری در مقابله با بحران‌ها و تغییرات آتی دارد و به سازمان‌ها امکان می‌دهد تا با تغییرات سریع و ناپیش‌بینی تطبیق کنند. از اهمیت بالای مدیریت بحران تطبیقی در افزایش توانایی سازمان‌ها برای مقابله با بحران‌ها و تطبیق با شرایط تغییرپذیر و ناپیش‌بینی نباید غفلت شود.

تشریح جزئیات مراحل کلان مدیریت بحران

۱. تشخیص بحران

در این مرحله، فرآیند شناسایی و تحلیل خطرات و تهدیدات آغاز می‌شود. روش‌ها و ابزارهایی که برای تشخیص زودهنگام مسائل و بحران‌ها استفاده می‌شوند، به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرند. همچنین، اهمیت اطلاعات درست و به‌روز و تعامل فعال با منابع مرتبط در این مرحله مورد تأکید قرار می‌گیرد.

۲. برنامه‌ریزی

در مرحله برنامه‌ریزی، طرح‌ها، استراتژی‌ها، و راهبردهای مقابله با بحران تدوین می‌شوند. این شامل ایجاد طرح‌های پیشگیری، آمادگی، و واکنش در مواجهه با مخاطرات ممکن است. اهمیت تعیین نقش و وظایف اعضای تیم مدیریت بحران و هماهنگی مفعولی آنها در این مرحله بررسی می‌شود.

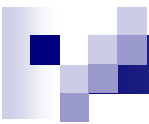
۳. واکنش

در هنگام وقوع بحران، واکنش سریع و مؤثر از اهمیت بالایی برخوردار است. اقدامات فوری و اجرای طرح‌های تدوین شده در مرحله قبلی، در اینجا به تفصیل مورد بحث قرار می‌گیرد. نقش ارتباطات فوری و دقیق در این مرحله بررسی می‌شود.

۴. بازیابی

مرحله بازیابی شامل اقداماتی برای بازسازی و بهبود فرایندها و ساختارها پس از بحران می‌شود. در اینجا، نقش اداره بازیابی، ارزیابی خسارت‌ها، و اجرای طرح‌های بازسازی به دقت بررسی می‌شود.

با توجه به مفاهیم مطرح شده در این بخش، خواننده قادر خواهد بود تا به ترتیب مراحل مدیریت بحران، از تشخیص تا بازیابی، را درک کرده و برنامه‌ریزی مؤثر برای مواجهه با بحران‌های مختلف را انجام دهد.

نقش حیاتی و مسئولیت‌های مدیران در هر مرحله از فرآیند مدیریت بحران

۱. تشخیص بحران

در این مرحله، مدیران مسئول برگزاری جلسات تحلیل خطرات و تشخیص زودهنگام بحران هستند. آنها باید به تشخیص دقیق تهدیدها و افترا به برنامه‌های پیشگیری توجه کرده و تصمیم‌گیری‌های اساسی انجام دهند.

۲. برنامه‌ریزی

در این مرحله، مدیران باید به همراه تیم مدیریت بحران، طرح‌ها و استراتژی‌های مقابله با بحران را تدوین کنند. تخصیص منابع، تعیین نقش وظایف اعضای تیم، و اطمینان از آمادگی تیم در اجرای طرح‌ها نیز به وظایف مدیران تعلق دارد.

۳. واکنش

در هنگام وقوع بحران، مدیران مسئول اجرای طرح‌ها و کنترل فعالیت‌های تیم هستند. آنها باید تصمیمات فوری بگیرند، منابع را بهینه مدیریت کنند و اطمینان حاصل کنند که ارتباطات درونی و خارجی به درستی اداره می‌شوند.

۴. بازیابی

در مرحله بازیابی، مدیران نقش مهمی در اجرای طرح‌های بازسازی و بهبود فرآیندها دارند. آنها باید عملکرد سازمان را پس از بحران ارزیابی کنند و اقداماتی را برای بهبود مستمر انجام دهند.

ابزارها و فنون مدیریت بحران

ابزارها و فنون مدیریت بحران پیشرفته و کلان که سازمان‌ها را در مواجهه با بحران‌های مختلف تقویت می‌کنند:

۱. نرم‌افزارهای مدیریت بحران

استفاده از نرم‌افزارهای مدیریت بحران که قابلیت‌هایی همچون ارتباطات فوری، جمع‌آوری اطلاعات زودهنگام و نظارت بر پیشرفت اقدامات را فراهم می‌کنند. این نرم‌افزارها برای مدیریت تیم‌ها و هماهنگی در طول مراحل مختلف بحران بسیار مفید هستند.

۲. تحلیل پیشرفته داده‌ها

استفاده از تحلیل پیشرفته داده‌ها و هوش مصنوعی برای پیش‌بینی بحران‌ها و شناسایی الگوهای مخاطرات. این ابزارها به سازمان‌ها امکان می‌دهند تا با دقت بیشتر به تشخیص واکنش سریع به بحران‌ها بپردازند.

۳. تمرینات و شبیه‌سازی‌ها

برگزاری تمرینات و شبیه‌سازی‌ها برای ارتقاء آمادگی تیم‌ها و مدیران. این فنون اجازه می‌دهند تا در یک محیط کنترل‌شده، واکنش‌ها و کارایی تیم‌ها در مواجهه با بحران‌های مختلف را ارزیابی کنند.

۴. ارتباطات فوری و شبکه‌های اجتماعی

استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ابزارهای ارتباطات فوری برای اطلاع‌رسانی سریع و ایجاد تعامل فعال در هنگام بحران. این ابزارها برای اطلاع‌رسانی به تمام اعضای تیم و تبادل اطلاعات زودهنگام بسیار موثر هستند.

۵. طرح‌های آموزش و آگاهی

اجرای طرح‌های آموزشی منظم برای افزایش آگاهی اعضای تیم و مدیران در زمینه مدیریت بحران. این طرح‌ها به ارتقاء مهارت‌ها و آمادگی افراد برای مواجهه با بحران‌ها کمک می‌کنند.

۶. مانیتورینگ و نظارت مستمر

استفاده از سیستم‌های مانیتورینگ و نظارت مستمر بر عملکرد سازمان به منظور شناسایی نقاط ضعف و بهبود پیشرفت تدابیر مدیریت بحران.

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

با تلفیق این ابزارها و فنون، سازمان‌ها می‌توانند در مدیریت بحران‌ها با کارآیی بالاتری عمل کرده و در کوتاه‌ترین زمان ممکن به بازیابی وضعیت عادی دست یابند.

چالش‌ها و راهکارها

چالش‌ها

□ اطلاعات ناکافی

یکی از چالش‌های اصلی می‌تواند نبود اطلاعات کافی و دقیق در مورد خطرات و ریسک‌های ممکن باشد که موجب تصمیمات نادرست و عدم آمادگی در مواجهه با بحران می‌شود.

□ هماهنگی ناکافی

در مواجهه با بحران، هماهنگی ناکافی می‌تواند باعث اختلال در اجرای طرح‌ها و کاهش کارایی تیم‌های مدیریت بحران شود.

□ محدودیت منابع

محدودیت در تخصیص منابع مالی و انسانی می‌تواند موانعی برای اجرای بهینه طرح‌ها و اقدامات در مدیریت بحران ایجاد کند.

راهکارها

▪ تحلیل دقیق خطرات

استفاده از تحلیل دقیق و جامع برای شناسایی و ارزیابی خطرات به منظور بهبود اطلاعات پایه مدیریت بحران.

▪ تقویت هماهنگی

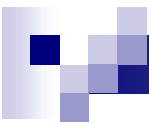
ترکیب تمرینات متنوع و تقویت هماهنگی تیم‌های مدیریت بحران به منظور افزایش کارایی در مواجهه با بحران.

▪ بهینه‌سازی تخصیص منابع

استفاده از استراتژی‌ها و تکنیک‌های بهینه‌سازی تخصیص منابع به نحوی که حاکی از بهره‌وری بالا و افزایش آمادگی باشد.

▪ توسعه طرح‌های آموزشی

توسعه و اجرای طرح‌های آموزشی منظم برای تربیت و افزایش آگاهی اعضای تیم مدیریت بحران.

خلاصه‌ای از اصول اصلی مدیریت بحران و تأکید بر نقاط کلیدی

۱. اصول اصلی مدیریت بحران

نتیجه‌گیری با تأکید بر اهمیت تشخیص زودهنگام، برنامه‌ریزی مؤثر، واکنش فوری، و بازیابی مؤثر به عنوان اصول اساسی مدیریت بحران.

۲. نقش ارتباطات و هماهنگی

تأکید بر نقش برقراری ارتباطات فوری و هماهنگی کلان در تمامی مراحل مدیریت بحران و اهمیت اطلاع‌رسانی دقیق به اعضای تیم و جامعه.

۳. ابزارها و فنون پیشرفته

توضیح در مورد ابزارها و فنون مدیریت بحران پیشرفته از جمله نرم‌افزارها، تحلیل داده‌ها، و تمرینات شبیه‌سازی.

۴. چالش‌ها و راهکارها

مروری بر چالش‌های ممکن در مدیریت بحران و ارائه راهکارها و استراتژی‌هایی برای مقابله با آنها.

۵. اهمیت آموزش و آمادگی

تأکید بر اهمیت طرح‌های آموزشی و تقویت آمادگی اعضای تیم مدیریت بحران.

۶. یادآوری اهمیت نظارت مستمر

به یادآوری اهمیت مانیتورینگ و نظارت مستمر بر عملکرد سازمان در مواجهه با بحران.

پیشنهادهای و توصیه‌ها

۱. تقویت نظام آموزشی

تقویت نظام آموزشی در زمینه مدیریت بحران برای افراد در سطوح مختلف جامعه و کارکنان سازمان‌ها. این آموزش‌ها باید محتوای عملی و تجربی داشته باشند.

۲. تدوین طرح‌های آمادگی

تدوین و به‌روزرسانی دوره‌های آموزشی و تمرینات شبیه‌سازی متناسب با نیازها و خصوصیات جغرافیایی هر سازمان یا جامعه.

۳. استفاده از فناوری

استفاده بهینه از فناوری‌های نوین در مدیریت بحران، از جمله نرم‌افزارهای مدیریت بحران، سیستم‌های هوش مصنوعی و ابزارهای مانیتورینگ.

۴. ارتقاء هماهنگی و ارتباطات

تقویت هماهنگی بین اعضای تیم مدیریت بحران و ارتقاء ارتباطات داخلی و خارجی با سایر سازمان‌ها و نهادها.

۵. تشویق به تمرینات عملی

تشویق به برگزاری تمرینات و شبیه‌سازی‌های عملی و متنوع به منظور تقویت آمادگی تیم‌های مدیریت بحران.

۶. توسعه طرح‌های بازیابی

توسعه طرح‌های بازیابی جامع و کامل برای سریع‌ترین و بهینه‌ترین بازیابی از بحران و بازگرداندن به وضعیت عادی.

۷. ارتقاء فرهنگ ایمنی

ترویج و ارتقاء فرهنگ ایمنی در سازمان‌ها و جوامع به منظور ایجاد و حفظ یک محیط ایمن و مقاوم در برابر بحران.

۸. مشارکت مشترک

ترویج مشارکت مشترک و همکاری بین مختلف نهادها و جامعه در مدیریت بحران برای دستیابی به ارتقاء امانت و ایمنی جامعه.

موفقیت پایان راه نیست،
شکست هم کشنده نیست،
این شجاعت ادامه دادن است
که باعث موفقیت می شود...

آموزش نیروی انسانی،
تحقیق و پژوهش

زکات علم آموختن آن به صالحان است.

(امام صادق علیه السلام)